अभियान साप्ताहिक

ABHIYAN WEEKLY

Devendrachudal@gmail.com

वर्ष : ४१ / अंक : २४ / २०८० माघ १२ गते शुक्रबार / नेपाल सम्वत ११४४ / Jan. 26, 2024 / मूल्य रु. १०/-

सरकारकै कारण साप्ताहिक पत्रिका संकटमा

काठमाडौं । विगत लामो समयदेखि नेपाली सञ्चार जगत् संकटमा पर्दै आएको छ । त्यसैको फलस्वरूप प्रेस काउन्सिल नेपालले सरकारलाई लोककल्याणकारी विज्ञापनको रकममा दोब्बर बृद्धि गर्न सुझाव दिएको छ । कोभिड बेला देखि अहिलेसम्ममा स्वरोजगार (साना लगानी) का धेरै पत्रिकाहरू बन्द भएका छन् । आर्थिक कठिनाई उत्पन्न भएका हुनाले नै ती पत्रिकाहरू बन्द भएका हुन् । लामो समयदेखि लोककल्याणकारी विज्ञापनको रकम बृद्धि नगरिएको भएपनि पत्रिका छाप्ने कागज, मसी, प्रिन्टिङ्ग लगायत सबै सामानको झण्डै दोब्बर मूल्य बृद्धि भएको छ । त्यतिमात्र होइन प्रविधिमा आएको व्यापक फेरबदलले पनि पत्रिका बन्द हुनु अर्को कारण रहेको छ ।

(साना लगानी) स्वरोजगारमा सञ्चालित भएका साप्ताहिक,

>>> बाँकी ८ पेजमा

हामीलाई www.abhiyanweekly.com.np मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

भ्रष्टाचारमा मुछिएका सुनिल र विकल पक्राउ

काठमाडौं । अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोगले नेपाल टेलिकमका तत्कालीन कार्यकारी निर्देशक सुनिल पौडेल र सुरक्षण मुद्रण केन्द्रका तत्कालीन कार्यकारी निर्देशक विकल पौडेललाई पक्राउ गरेको छ । अख्तियारको टोलीले बुधबार दुई जनालाई पक्राउ गरेको अखतियार प्रवक्ता नरहरि घिमिरेले जानकारी दिए । उनीहरू विरूद्ध छुट्टाछुट्टै भ्रष्टाचारका मुद्दा विशेष अदालतमा दर्ता छन् । सुनिल नेशनल पेमेन्ट गेटवे खरिद प्रकरणमा प्रतिवादी

>>> बाँकी ८ पेजमा

हावाका भरमा निर्देशन कार्यान्वयन कति ?

काठमाडौं । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल तेस्रो पटक प्रधानमन्त्री भएको १ वर्ष १ महिना पुग्दा उनले दिएका निर्देशनहरू दर्जनौँ भएपनि आफूले दिएको निर्देशनहरू कति कार्यान्वयन भए भने लेखाजोखा नै नगर्ने भएकाले सम्बन्धित निकायले प्रधानमन्त्रीका निर्देशनहरू लाई ध्यान दिन छोडेका छन् ।

प्रधानमन्त्रीले हावाका भरमा निर्देशन दिने गरेका हुनाले त्यस्ता निर्देशनहरू कार्यान्वयन हुन सक्ने अवस्थामा नै देखिएका छैनन् । उदाहरणका लागि प्रधानमन्त्री दाहालले पाँचौं पटक मेलम्ची खाने पानीको माघ १ गते उद्घाटन गर्ने क्रममा भने अब उप्रान्त काठमाडौ उपत्यकामा २४ सै घण्टा पानीको वितरण गर्न मातहतका निकायहरूलाई

>>> बाँकी ८ पेजमा

एउटै दलले बहुमत ल्याउनका लागि पनि संविधान संशोधन अपरिहार्य

काठमाडौं । संविधानसभाबाट विश्वकै उत्कृष्ट संविधान बनायौं भन्ने राजनीतिक दलहरू अहिले संविधानकै कारण कुनै दलले एक्लै बहुमत ल्याउन नसक्ने बताउन थालेका छन् । हो । संविधानकै कारण अहिले संकटपूर्ण अवस्था सिर्जना हुन थालेको छ । त्यसैले अब सबै राजनीतिक दलहरू एकै ठाउँमा उभिएर संविधान नै संशोधन गर्न तयार हुनुपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ । पानीको मुहान सफा नभएको खण्डमा पानी सफा आउँदैन भने झैँ संविधान नै खराब भएको हुनाले त्यही संविधानबाट असल पद्दतिको विकास हुन सक्दैन ।

संविधानमा प्रत्यक्ष निर्वाचित र समानुपातिक भन्ने सिद्धान्तलाई स्वीकार गरिएको छ । प्रत्यक्ष निर्वाचित सांसद मात्र प्रधानमन्त्री बन्न सक्ने व्यवस्था भएको र राष्ट्रिय सभाका सांसद प्रधानमन्त्री बन्न नसक्ने व्यवस्था गरिएको हुनाले पनि प्रतिनिधिसभाको सांसद संख्या घटाएर प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रबाट १/१ जना गरी प्रतिनिधिसभाको सांसद संख्या १ सय ६५ कायम गरिनुपर्ने र समानुपातिक तर्फबाट आउने ४० प्रतिशतको संख्यालाई घटाएर २५ देखि ३० सम्म कायम गरी समानुपातिक तर्फबाट आउने सांसदहरूलाई राष्ट्रिय सभाका सांसद बनाइनु उपर्युक्त हुनेछ ।

अहिले संविधानकै कारण कुनै पनि दलले एक्लै बहुमत ल्याउन नसक्ने भएकाले आफ्नो सिद्धान्त र बाटो हिंड्न नसक्ने दलहरू मिलेर सरकार बनाउनुपर्ने बाध्यता रहेकाले गर्दा प्रधानमन्त्री एउटा दलको र मन्त्रीहरू अर्को दलका हुने भएकाले गर्दा सरकार सरकारका लागि सरकार मात्र भएको छ । पुष्पकमल दाहाल प्रधानमन्त्री बनेका भएपनि उनको दलले जम्मा ११ प्रतिशत मतमात्र पाएको थियो भने अहिले तिनै ११ प्रतिशत मत ल्याउने दलका नेता प्रधानमन्त्री बन्नु भनेको जनमतको उल्लंघन हुनु हो ।

प्रधानमन्त्री दाहालको एकवर्ष कार्यकालमा सरकारले जनतामा आशा जगाउने कुनै काम गर्न सकेको देखिएन । अर्थमन्त्री अर्को दलबाट भएका हुनाले प्रधानमन्त्री र अर्थमन्त्रीको तालमेल नै मिलेको देखिँदैन अन्य मन्त्रीहरूको अवस्था पनि त्यस्तै देखिएको छ । २०७४ मा भएको निर्वाचनमा मुख्य तीन दल मध्येका एमाले, कांग्रेस र माओवादीले क्रमशः २६, ९५, २५, ७१ र माओवादीले ११.१३ प्रतिशत मत पाएका थिए ।

२०७४ को मतसँग तुलना गर्दा उनीहरूको मत ६.३०, ७.०७ र २.५ प्रतिशत मत घटेको छ । यसरी मुख्य दलहरूले पाउने मत संख्या घट्दै गएको

>>> बाँकी ८ पेजमा

राजा आउ देश बचाउको नारा कसरी असंवैधानिक महोदय हो ?

काठमाडौं । नेपालको संविधानले नै जनतालाई बोल्ने, लेख्ने र आफ्ना मागहरू सरकारसामू राख्ने अधिकार दिएको छ । तर पछिल्लो समयमा नेपाली जनताले 'राजा आउ देश बचाउ'को नारा लगाइरहेका छन् । त्यो नारालाई असम्वैधानिक भन्ने व्यक्तिहरूको चरित्र हेर्दा प्रष्ट हुन्छ उनीहरू समेत कसैको उक्साहटमा लागि परेका छन् भनेर ।

राजतन्त्र आफैमा खराब पद्दति होइन । बेलायत, जापान, नर्वे, स्वीडेन, नेदरल्याण्ड, थाइल्याण्ड, बेज्लियमलगायतका कतिपय देशमा अहिले पनि राजतन्त्र रहेको छ । ती मुलुकहरूले उदाहरणीय विकास गरेका छन् । त्यहाँ सम्वैधानिक राजतन्त्र रहेको छ । नेपालमा राजतन्त्रको ठूलो देन रहेको छ । सगरमाथाको चुचुरो नेपालमा पार्न राजा महेन्द्रको ठुलो देन रहेको छ । नेपालबाट भारतीय सैनिक फिर्ता गर्न राजा महेन्द्रकै देन रहेको छ । भारतको "प्रोटेक्टोरेट" नबन राजा वीरेन्द्रको ठुलो देन रहेको छ ।

पछिल्लो संविधानले राष्ट्र, राष्ट्रिय अखण्डता र जनतामा निहित सार्वभौमसत्ता बाहेक अन्य सबैलाई संशोधन गर्न सकिने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । जनताले चाहेको खण्डमा गणतन्त्र पनि संशोधन गर्नसकिने व्यवस्था संविधानमै

>>> बाँकी ८ पेजमा

खाणलाई जेल पुऱ्याएको स्वामित्व कांग्रेसले लिने कि ?

काठमाडौं । सत्ता गठबन्धनमा रहेको नेपाली कांग्रेस सभापति शेरबहादुर देउवाका अति विश्वासपात्र मानिएका पार्टीका उपसभापति एवं उपप्रधानमन्त्रीसहित रक्षामन्त्री रहेका पूर्ण बहादुर खड्काले दाहाल सरकारले गरेका सबै कामहरूको स्वामित्व नेपाली कांग्रेसले लिनुपर्ने बताउँदै आएका छन् ।

पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले गरेका धेरै कामहरू विवादको घेरामा परेको भन्दै कांग्रेसका नेताहरूले नै त्यसको विरोध गर्दै आएका छन् । कांग्रेसका महामन्त्री गगन थापाले दाहाल सरकारले गरेका कामहरूको

स्वामित्व पार्टीले लिन नसक्ने बताइरहेका बेला पार्टीका उपसभापति समेत रहेका खड्काले भने पार्टीले स्वामित्व लिनुपर्ने बताउँदै दाहाल सरकार नेपाली कांग्रेसको नीति र सिद्धान्त अनुसार नै अघि बढेको बताएका छन् ।

नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवाका विश्वासपात्र मानिएका पूर्वगृहमन्त्री बालकृष्ण खाँण नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा मुछिएका र उनी अदालतको आदेश अनुसार झण्डै ६ महिना पुर्पक्षका लागि थुनामा रहेका थिए । जिल्ला अदालतको आदेशनुसार

>>> बाँकी ८ पेजमा

प्रधानमन्त्रीको अभिव्यक्ति गैरजिम्मेवार

काठमाडौं । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल युगाण्डाको कम्पालामा भएको असलग्न राष्ट्रहरूको (नाम) सम्मेलनमा सहभागि भएर माघ ७ गते नेपाल फर्किएका छन् । नेपाल फर्किएपछि त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा पत्रकाहरूसँग बोल्दै प्रधानमन्त्री दाहालले गैरजिम्मेवारी अभिव्यक्ति मात्र दिएका छैनन् आफ्नो विदेश नीति समेत असफल भएको घुमाउरो पारामा स्वीकार समेत गरेका छन् ।

प्रधानमन्त्री दाहालले रूस र युक्रेन बीचमा भएको लडाईमा नेपाली युवाहरू मारिएको र उनीहरूको शब नेपाल ल्याउन सरकारले पहल गरेपनि रूस सरकारले मानिहाल्ने अवस्था नरहेको बताउँदै रूस-युक्रेन युद्धमा मारिएका नेपालीहरूलाई सरकारले नपठाएको

भन्दै आफ्नो नेतृत्वको सरकारको लाचारीपन प्रष्ट पारेका छन् ।

पछिल्लो समयमा नेपाली युवायुवती विदेश जाने क्रम बढ्दै गएको छ । सरकारले स्वदेशमै रोजगारी उपलब्ध गराउन नसकेको हुनाले युवायुवती बैदेशिक रोजगारमा जाने क्रम बढेको हो । प्रधानमन्त्री दाहालले सरकारले रूस-युक्रेन युद्धमा मारिएका व्यक्तिहरूलाई रूस नपठाएको र हामीले शव फिर्ता पठाईदेऊ भन्दा रूस सरकारले मानिहाल्ने कुरा पनि होइन भन्दै रूस सरकारलाई नोट पठाएको बताएर आफ्नो नेतृतवको सरकारको असफलता र अकर्मण्यता प्रष्ट पारेका छन् ।

स्वदेशमा जागिर नपाएपछि युवायुवती

>>> बाँकी ८ पेजमा

आफ्नो असफलता लुकाउन निर्देशनको बाढी

काठमाडौं । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालले गत पुस १० गते आफैँले घोषण गरे, अब आफ्नो कार्यशैली बदल्ने अपरिहार्य बाहेक बाहिरका कुनै पनि कार्यक्रममा नजाने प्रतिवद्धता जनाएका थिए । तर त्यही आफैँले जनाएको प्रतिवद्धताको मसी सुक्न नपाउँदै उनी वडा स्तरमा हुने कार्यका लागि गोरखा गए । गोरखा मै आफ्नी नातिनीको घर रहेकाले बहानाबाजी गरेर नातिनीलाई हेर्न नातिनीको घरमै पुगेर फोटो सेसन सम्म गर्न भ्याएका थिए ।

आफूँ थोरै बोल्ने अनि धेरै काम गर्ने प्रतिवद्धता जनाएका भएपनि मेलम्ची पानी काठमाडौ उपत्यकामा वितरण गर्ने माघ १ गते आयोजना गरिएको पाँच पटकको उद्घाटन प्रधानमन्त्रीले अब उपत्यकामा पानी २४ सै घण्टा उपलब्ध गराउन सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन

>>> बाँकी ८ पेजमा

राम मन्दिर- झूट, छल, छल र घृणामा बनेको मन्दिर

धरनिन्द्र पौडेल

सत्यमेव जयते- हिन्दू धर्मग्रन्थ मुण्डक उपनिषदको मन्त्र देशको स्वतन्त्रता र गणतन्त्रमा यसको संक्रमण पछि, २६ जनवरी १८५०मा भारतको राष्ट्रिय आदर्श वाक्य बन्यो । ती दिनहरू गए जब भारत र यसका जनताले विश्वव्यापी सत्यको प्रतिनिधित्वको रूपमा यो आदर्श वाक्यमा गर्व गर्थे ।

तर, अहिलेको परिदृष्यमा परिवर्तन देखिएको छ । अब सबै कुरा परिवर्तन भएको छ । निर्वाचित सरकारले आफ्नो मामूली राजनीतिक लाभका लागि लज्जा, झुट, छल, छल र झुटको उत्सव मनाइरहेको छ ।

यो टुक्रा लेख्ने मेरो मनसाय थिएन, तर बाबरी मस्जिद भत्काउने विषयमा राष्ट्रिय स्वयंसेवक संघका प्रमुख मोहन भागवतको बारम्बार झूट देखेपछि 'राम मन्दिर निर्माणसँगै लामो समयदेखिको सपना पूरा हुँदैछ' भन्ने दाबी गरें । अयोध्याले भत्काइएको बाबरी मस्जिदलाई 'दासत्वको प्रतीक' भनेका छन् । मैले नयाँ पुस्ताका अगाडि तथ्यहरू राख्ने सोचेको छु ताकि उनीहरूलाई थाहा होस् कि कसरी मुस्लिमहरूलाई धोका दिइयो, उनीहरूको मस्जिदमा आक्रमण गरियो र खोसियो र सयौं मुस्लिमहरू यस 'प्रक्रिया' मा मारिए ।

वास्तवमा, सम्पूर्ण हिन्दुत्व झुट, बदमाश, छल छल र अल्पसंख्यकहरू विरूद्ध विशेष गरी भारतमा मुस्लिमहरू विरूद्ध घृणामा आधारित छ । रामको नाममा सत्ता हडप्नका लागि हिन्दुत्ववादी शक्तिहरूले यस शान्तिपूर्ण सहरमा सबै किसिमका षड्यन्त्रहरू प्रयोग गरी आक्रमण गरिरहेको दोस्रो पटक इतिहास हो । अयोध्यामा बौद्ध धर्मावलम्बीलाई के भयो

इन्साइक्लोपीडिया ब्रिटानिकाका अनुसार 'परम्परागत इतिहासमा, अयोध्या कोसल राज्यको प्रारम्भिक राजधानी थियो, यद्यपि बौद्ध कालमा (६-५ औं शताब्दी ईसापूर्व) श्रावस्ती राज्यको प्रमुख शहर भयो । विद्वानहरू सामान्यतया सहमत छन् कि अयोध्या साकेता सहरसँग मिल्दोजुल्दो छ, जहाँ बुद्धले केही समयको लागि बसोबास गरेको भनिन्छ । बौद्ध केन्द्रको रूपमा यसको पछिको महत्त्व छ औं शताब्दीमा चिनियाँ बौद्ध भिक्षु फक्सियनको भनाइबाट अनुमान गर्न सकिन्छ कि त्यहाँ ज्ञण्ण मठहरू थिए (यद्यपि उनले ज्ञण्ण उद्धृत गरे पनि, फ्याक्सियनले सम्भवतः त्यो सही संख्या

होइन, केवल त्यहाँ धेरै थिए । मठहरू) । त्यहाँ मौर्य सम्राट अशोक (तेस्रो शताब्दी ईसापूर्व) द्वारा स्थापना गरिएको स्तुपा (तीर्थ) सहित अन्य धेरै स्मारकहरू पनि थिए ।

सूर्यु नदीको इतिहासमा प्रकाश पार्दै डा अम्बेडकरले लेखेका छन्, 'वर्तमान अयोध्याको छेउमा बग्ने नदीलाई सरयू भनिन्छ तर यो नदी सहरमा पुग्नुअघि र पार गरेपछि गण्डक भनिन्छ । खोलाको यो सीमित क्षेत्रलाई कसरी फरक नाम दिइयो भनेर सोध्छन् । उनी पाली र स्थानीय आदिवासी भाषामा सार" को अर्थ ‸टाउको" भन्छन् । यो संकेत प्रयोग गरेर उनी निष्कर्षमा पुग्छन् कि जब पुष्यमित्र शुङ्गले आफ्ना मानिसहरूलाई बौद्ध भिक्षु र जनताको शिर काट्न आदेश दिए, गण्डक नदी बौद्धहरूको शिरले भरिएको थियो । यसरी नदीको यो भागलाई सरयू (टाउकोले भरिएको) भनिन्छ ।

चाखलाग्दो कुरा के छ भने, उत्तर प्रदेशको वर्तमान योगी सरकारले यो साम्प्रदायिक हिंसाको निशान मेटाउने प्रयासमा सरयू नदीको नाम गण्डक राख्ने प्रस्ताव पारित गरेको छ । अचम्मको कुरा होइन, उनले ऐतिहासिक महत्वका सहरहरूको नाम परिवर्तन गर्ने पुरानो ब्राह्मणवादी रणनीति पनि पछ्याइरहेका छन् ।

डा अम्बेडकरको भनाइमा 'भारतको इतिहास बुद्ध र ब्राह्मणवादबीचको नश्वर द्वन्द्वबाहेक केही होइन । उनले भारतले बौद्ध धर्मावलम्बीहरूमाथि धेरै हिंसात्मक साम्प्रदायिक आक्रमणहरू देखेको पाए ।

१९९२ अयोध्यामा दोस्रो हिन्दुत्व आक्रमण

बाबरी मस्जिदमा रामको मूर्तिको स्थापना कृष्ण झा र धीरेन्द्र के झाको पुस्तक अयोध्या - द डार्क नाइट, कसरी मस्जिद रातारात मन्दिरमा परिणत भयो भन्ने कथाको अनावरण गर्दै लेखकहरूले लेखे '२३ डिसेम्बर १९४९ को बिहान, पहिलो अघिल्लो रात बाबरी मस्जिदमा भगवान रामको मूर्ति रोपेपछि अयोध्या प्रहरीले दर्ता गरेको सूचना प्रतिवेदन (एफआईआर) मा अभिराम दासलाई मुख्य अभियुक्त बनाएको थियो । त्यो रात उनी र उनका साथीहरूले गरेको अपराधको लागि उनीमाथि पनि मुद्दा चलाइएको थियो, तर मुद्दा निष्कर्षविहीन थियो । कालान्तरमा अयोध्याका धेरै हिन्दूहरूले उनलाई रामजन्मभूमि उद्धारक भन्न थालेका थिए ।

बाबरले आक्रमण गर्नुअघि अयोध्यामा राम मन्दिर थियो भने रामका परम शिष्य तुलसीदासले आफ्नो ऐतिहासिक विवरणमा मन्दिरको उल्लेख किन गरेनन् ? अचम्मको कुरा बाबरी मस्जिदमा रामको मूर्ति स्थापना गर्ने पुजारीले क्यामेरा अगाडि आफ्नो अपराध स्वीकार गरे ।

मोहन भागवतलाई थाहा हुनुपर्छ कि बाबरी मस्जिद मुद्दाको सर्वोच्च अदालतको बेन्चले सन् १९९२ मा बाबरी मस्जिद भत्काउने र १९४९ मा बाबरी मस्जिदको अपवित्र कार्यलाई कानुनको उल्लङ्घन गरेको फैसला गरेको थियो । दुवै आपराधिक कार्य थिए ।त्यसकारण मुस्लिम भावनालाई शान्त पार्न अदालतले उत्तर प्रदेश सुन्नी सेन्ट्रल वक्फ बोर्डलाई मस्जिद निर्माणका लागि फरक स्थानमा ५ एकड जमिन उपलब्ध गराउन सरकारलाई निर्देशन दियो, पहिले भत्काइएको बाबरी मस्जिदको सट्टामा काम गर्दै ।

मोहन भागवतलाई थाहा हुनुपर्छ कि राम मन्दिर झूट र छलमा बनेको छ । उत्तर प्रदेशका मुख्यमन्त्रीका रूपमा कल्याण सिंहले १६ औं शताब्दीको मस्जिदको संरक्षण गर्ने आश्वासन दिंदै सर्वोच्च अदालतमा शपथपत्र दायर गरेका थिए । तर उनले आफ्नो वाचा पूरा गरेनन् ।

सिंहले यो पनि स्वीकार गरे कि यदि भत्काई नगरेको भए, सायद अदालतले पनि यथास्थितिको आदेश दिने थियो ।

वास्तवमा, यो उल्लेखनीय र अचम्मको कुरा हो कि २०२९मा रामजन्मभूमि-बाबरी मस्जिद मुद्दामा फैसला सुनाउने सबै पाँच सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरू हाल पदोन्नति वा सेवानिवृत्ति पछिको लाभबाट लाभान्वित छन् ।

तत्कालीन सिजेआई रहेका न्यायमूर्ति रञ्जन गोगोई अहिले राज्यसभाका सदस्य छन्, न्यायमूर्ति एस ए बोबडे उपकुलपति छन्, डिवाई चन्द्रचूड सिजेआई छन्, न्यायमूर्ति अशोक भूषण एनसिएलएटी अध्यक्ष छन् र न्यायमूर्ति एस अब्दुल नजीर राज्यपालको रूपमा रमाइलो गरिरहेका छन् ।

बाबरी मस्जिद भत्काउनुले हिन्दुत्व शक्तिहरूले राजनीतिक शक्ति प्राप्त गर्न कसरी झूट, छल, घृणाको सहारा लिन्छ भन्ने दृष्टान्तको रूपमा काम गर्दछ ।

कश्मीरः मोदीको लागि राजनीतिक कल-डे-सैक

दिपक कुमार

२०१९ को चुनावमा आरएसएस-भाजपाको जोडीले ठूलो जित हासिल गरेपछि, यसले आफ्नो घोषणापत्रको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण/निर्णायक पक्षलाई पूरा गर्न धेरै आवश्यक आत्मविश्वास - र चुनावी शक्ति फेला पार्योः भारतीय संविधानको धारा घठण को खारेज। नयाँ दिल्लीमा केन्द्रीय सरकारको गैरकानूनी नियन्त्रण भए पनि प्रशासनिक अन्तर्गत एकमात्र मुस्लिम बहुल क्षेत्रलाई विशेष दर्जा। भारतीय राजनीति/समाजका अति-दक्षिणपन्थी खण्डहरूको परिप्रेक्ष्यमा, संसदबाट संवैधानिक बिलको सरासर बुलडोजिङले कश्मीर अध्याय एक पटक र सदाको लागि समाप्त हुने थियो ।

यद्यपि, अन्य अहंकारी राजनीतिक नेता/पार्टीहरू जस्तै, RSS–BJP जोडीले गम्भीर रूपमा गलत गणना गरे। IIOJK को विशेष हैसियत खारेज - कर्फ्यू लगाइएको र यस क्षेत्रको राजनीतिक वर्गलाई हिरासतमा राख्ने - ले अन्तर्राष्ट्रिय हंगामा मच्चायो । विवादित हिमालय क्षेत्रमा लागू गरिएका कठोर उपायहरूले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा मोदी र उनको बीजेपी काहूटहरूको अभूतपूर्व निन्दा भयो - नयाँ दिल्लीको सावधानीपूर्वक बनाइएको, तर फर्जी/झूटो, धर्मनिरपेक्ष प्रमाणहरूलाई गम्भीर रूपमा हानि पुर्‍यायो। अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार सङ्गठनहरूका आलोचनात्मक प्रतिवेदनहरूका साथ-साथ प्रकाशित भएका लेखहरूको लहरले हिन्दुत्व-प्रेरित शासनमाथि कूटनीतिक/नैतिक दबाब बढायो । RSS–BJP जोडीले सूचनाको क्षेत्रमा लिएको पिटाईले भारतको घरेलु परिदृश्यमा तीव्र ध्रुवीकरण ल्यायो - मोदी सरकारको बढ्दो आलोचनाको साथ। यसबाहेक, क्षक्ष्इव् मा लगाइएको अमानवीय कर्फ्यू - एक समयमा जब कोविड-ज्ञढ महामारी फैलिरहेको थियो- अमेरिकी र युरोपेली सांसदहरूलाई नयाँ दिल्लीको निन्दा गर्न धकेल्यो ।

आलोचना, विशेष गरी, बेलायतको लेबर पार्टी र कांग्रेसमा अमेरिकी डेमोक्र्याटहरू, हिन्दुत्व-प्रेरित शासनका लागि चिन्ताको कारण थियो। भारतका निकटतम साझेदारहरू- फ्रान्स र रूसले पनि नयाँ दिल्लीलाई IIOJK मा बढ्दै गएको मानवीय संकटको बारेमा संवेदनशील बनायो। सायद, डेमोक्र्याटहरूले ह्वाइट हाउसको साँचो जित्दा भारतले वास्तविक चुटकी महसुस गर्यो । बिडेनले अमेरिकी राष्ट्रपतिको पद ग्रहण गरेपछि-र अमेरिकी कांग्रेसमा डेमोक्र्याटको वर्चस्व-नयाँ दिल्लीले देशको IIOJK नीतिको सम्बन्धमा आफ्नो निकट सहयोगीबाट बढ्दो दबाब महसुस गर्यो। यस्तो परिवेशमा, भारत सरकारले आफू बन्द गल्लीमा प्रवेश गरेको महसुस गर्‍यो- र उसले पछि नहटाई आफूलाई बाहिर निकाल्नुपर्छ । नतिजास्वरूप, भारतीय मिडिया र बुद्धिजीवीहरू-शीर्ष सरकारी अधिकारीहरूका कथनहरूद्वारा समर्थित- आईआईओजेकमा तथाकथित सामान्यतालाई प्रक्षेपण गर्न ओभर ड्राइभमा गए। यस सन्दर्भमा, विवादित क्षेत्रमा विदेशी कूटनीतिज्ञ र विधायकहरूको धेरै व्यवस्थित यात्राहरू सञ्चालन गरियो; यद्यपि, तिनीहरू लगभग सबै असफल/ब्याक-फायर।

यसैबीच, आईआईओजेके एक लामो कर्फ्यू अन्तर्गत परेको थियो र हिंसामा वृद्धि भएको देखिरहेको थियो- प्रभावकारी रूपमा विवादित सुरम्य क्षेत्रमा सामान्यताको मिथकलाई पर्दाफास गर्दै। अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई भ्रममा पार्ने अर्को प्रयासमा, नयाँ दिल्लीको केन्द्रीय सरकारले जिल्ला विकास परिषद् (DDC) चुनाव सञ्चालन गर्‍यो- जुन कम मतदाता मतदान र काश्मिरी राजनीतिक दलहरूको आरोहणका कारण भाजपा शासनको सामनामा उडायो।

बाक्लो सुरक्षा कम्बल अन्तर्गत सम्पन्न चुनाव-उचित चुनावी अभियानको अनुपस्थितिमा - सामान्यताको प्रक्षेपण सम्बन्धी भारतको योजनाहरूको लागि धेरै राम्रो भएन। यद्यपि बीजेपी सरकारले कश्मीरको राजनीतिक वर्गको बहुमतलाई हिरासतमा राखेको थियो, ती मध्ये धेरै जसो - विशेष गरी जसले ऐतिहासिक रूपमा भारतलाई समर्थन गरेका थिए - माथि उल्लिखित डिडिसी चुनाव अघि रिहा गरियो । यद्यपि, भारत विरोधी/पाकिस्तान समर्थक राजनीतिक नेताहरूलाई लामो समयसम्म गैरकानूनी घर-घरमा नजरबन्द र थुनामा राखेर राखिएको थियो। बाह्य मोर्चामा, अनुच्छेद 370 को खारेज र त्यसपछि केन्द्र शासित प्रदेश लद्दाखको गठन - चीनले दाबी गर्ने क्षेत्र - अन्ततः वास्तविक रेखामा पीपुल्स लिबरेशन आर्मी (ऐीब) र भारतीय सेना (IA) बीच जुन-2020 को झडप भयो। नियन्त्रण (एलएसी)।

यस क्षेत्रमा बेइजिङको बढ्दो पदचिह्न/प्रभावको साथसाथै आफ्नो नियन्त्रणमा रहेको भूमिको ठूलो भूभाग गुमाउँदा भारतले भोगेको अपमानले दक्षिण एसियाली देशहरूलाई क्षेत्रीय शक्ति बन्ने भारतको प्रमाणमाथि प्रश्न गर्न धकेल्यो। बंगलादेशदेखि नेपालसम्म, श्रीलंकादेखि अफगानिस्तानसम्म, नयाँ दिल्लीको प्रभावमा तीव्र गिरावट आएको थियो, जसले लगभग कूटनीतिक एक्लोपनको नेतृत्व गर्यो ।

त्यसै गरी, यो कूटनीतिक एक्लोपन अझ बढ्यो जब सबै क्षेत्रीय / अतिरिक्त-क्षेत्रीय शक्तिहरूले अफगानिस्तानमा चलिरहेको शान्ति प्रक्रियाबाट भारतलाई बहिष्कार गरे - भगवा-हिन्दू पार्टीलाई वास्तविकता-जाँच दिंदै। साथै, मोदी सरकारमा पाकिस्तानलाई संलग्न गराउन र दक्षिण एसियामा तनाव कम गर्न द्विपक्षीय वार्ता सुरू गर्न दबाब पनि बढिरहेको थियो ।

पाकिस्तानले भारतसँगको कुनै पनि वार्ता क्षक्ष्इव् मा अनुकूल वातावरणको गठनमा आधारित हुने सैद्धान्तिक अडान राखेकोले, भारत सरकारले-आफ्नो चपल मिडिया मार्फत-दुई छिमेकीहरू बीचको कथित वार्ताका कथाहरू चुहाउन थाल्यो। त्यस्ता चुहावटको उद्देश्य इस्लामाबादले अन्ततः नयाँ दिल्लीको अगस्ट-२०१९ को कारबाहीलाई विश्वासयोग्य रूपमा स्वीकार गरेको छ भन्ने छाप सिर्जना गर्नु थियो। तथापि, यस सम्बन्धमा प्रकाशित लेख/समाचार रिपोर्टहरूको बावजुद, नयाँ दिल्लीले यो कथालाई जनताको दिमागमा- विशेष गरी अन्तर्राष्ट्रिय समुदायमा सफलतापूर्वक बसाउन असफल भयो।

माथि उल्लेखित अभियान असफल भएपछि भाजपाले अर्को चाल प्रयोग गर्‍यो। 24 जुन, 2021 मा, मोदीले विवादित क्षेत्रमा राजनीतिक गतिविधिको पुनरूत्थानलाई हाइलाइट गर्न IIOJK को राजनीतिक मूलधारका चुनिंदा नेताहरूसँग भेटे। आमन्त्रित राजनीतिक नेताहरू - फारूक अब्दुल्ला, ओमर अब्दुल्ला, मेहबुबा मुफ्तीलगायत अन्य- जसले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका थिए। विवादित क्षेत्रको भारतीय अवैध कब्जालाई वैधानिकता दिंदै । तथाकथित गुप्कार गठबन्धनले विवादित क्षेत्रको परिवर्तनशील गतिशीलताको अनुहारमा राजनीतिक अप्रासंगिकताको सामना गरिरहेको हुनाले, तिनीहरूले केन्द्रीय सरकारको लागि गलत सूचनाको औजारको रूपमा काम गरे। च्क्क-द्यव्ए जोडी- मिडिया र बुद्धिजीवीहरूमा आफ्नो प्रोक्सीहरू प्रयोग गरेर- कश्मीरी राजनीतिक नेतृत्वले धारा 370 को खारेजसँग मेलमिलाप गरेको कथालाई धक्का दिए र राज्यको पुनर्स्थापना मात्र माग गरे । यस चतुर चालबाट भाजपा सरकारले आफ्नो उद्देश्य हासिल गर्ने र पाकिस्तानलाई खाडीमा राख्ने ठान्यो। यद्यपि, पाकिस्तान र अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको दृष्टिकोणबाट, प्राथमिक उद्देश्य विवादित क्षेत्रको लागि राज्यको पुनर्स्थापना होइन, तर स्वतन्त्र र निष्पक्ष जनमत संग्रहको लागि आह्वान गर्ने संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषद्को प्रस्तावहरूको कार्यान्वयन हो - कश्मीरीहरूलाई उनीहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार दिने । यसबाहेक, विवादित क्षेत्रका हिन्दू क्षेत्रहरूलाई थप सिटहरू प्रदान गरेर पहिले नै उत्पीडित मुस्लिम बहुसंख्यकलाई राजनीतिक रूपमा असक्षम पार्ने IIOJK मा ठूलो परिसीमन अभ्यास गर्ने मोदी सरकारको इच्छा असफल हुन बाध्य छ किनभने यसले भारत समर्थकहरूलाई पनि विरोध गर्नेछ। काश्मिरी नेतृत्वले राजनीतिक रूपमा त्रसित र कूटनीतिक रूपमा पृथक मोदी सरकारका लागि असंख्य नयाँ मुद्दाहरू/चुनौतीहरू सिर्जना गर्दैछ । मोदीको सरासर हब्रिसले उनलाई विवादित हिमालयन फ्ल्यासपोइन्टमा आफ्ना कठोर कदमहरू पछाडि फर्काउनु बाहेक कुनै विकल्प नभएको कुल-डे-सासमा धकेल्यो। त्यति मात्र होइन, उसको अगस्ट-२०१९ को फासिस्ट कार्यले कश्मीरलाई फेरि चर्चामा राखेको छ - दुर्भाग्यवश वर्षौंदेखि पछाडि बर्नरमा राखिएको एउटा मुद्दा ।

अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई भ्रममा पार्ने कस्मेटिक कदमको समय सकिएको भारतीय सरकारले बुझ्नुपर्छ। काश्मिरीहरूलाई सात दशक लामो संवैधानिक/राजनीतिक लिम्बोबाट बाहिर निकाल्नको लागि यो विवादको व्यापक समाधानको समय हो। कश्मीरका जनताले बोलेका छन्- उनीहरू भारतसँग बस्न चाहँदैनन् । असहायहरूलाई जोगाउन र द्वन्द्वबाट बच्न गठित संयुक्त राष्ट्रले कश्मीरीहरूलाई आफ्नो आत्मनिर्णयको अधिकार प्रयोग गर्न दिनको लागि आफ्नो भूमिका खेल्ने समय आएको छ ।

यो बाक्लो कुहिरो अब फारिनुपर्छ, उज्यालो हुनुपर्छ

• राजन कार्की
rajan2012karki@yahoo.com

भाले नबासे पनि उज्यालो त हुन्छ हुन्छ । देशमा बाक्लिएको कुहिरो फारिनुपर्छ, अँध्यारो हट्नुपर्छ । देश उज्यालोको प्रतिक्षा गरिरहेको छ । भूराजनीतिको चक्रव्यूहमा फसाइयो, बेहाल छ, नेपालको भूगोल ।

लोकतन्त्र ल्यायौं भन्नेले लोकतान्त्रिक विधि मानेनन्, निरंकूश भयो नेतृत्व । फलतः बेहाल भयो नेपालको राष्ट्रियता, सार्वभौमिकता ।

समष्टिमा भन्नुपर्दा राष्ट्र र राजनीतिक वातावरण अन्यौल बाक्लिएको छ । चाँदीको घेरा देखिदैनन्, मृत्युका डरलादा छायाँ देखिन थालेका छन् । शुभ होस् भन्ने जनकामना, कालरात्रि बन्यो । ल्याएको नयाँ पद्धति आम–आत्मा बन्न सकेन । अब पद्धतिमात्र होइन, नेतृत्वसमेत फेर्नुपर्ने जनआवाज उठ्न थालेको छ ।

समाज बदलिएला भनेको, नेताको जीवनमात्र बदलियो, राष्ट्रिय जीवन बर्बाद हुनपुग्यो । राष्ट्रको इज्जत समेत समाप्त पारियो । यसकारण त नेपालको आवाज विश्वले सुन्न छाडेका छन् ।

शीर्ष नेता शिखरबाट भुइँमा झरिसके । ओइलिसके । यिनीहरूबाट देश र समाज परिवर्तन अब सपनामात्र बाँकी रह्यो । स्वर्ग हिंडेको नर्क पुगियो, नेतृत्वले उल्टो यात्रा, असामाजिक बाटो लिएपछि देशले गति र मति बिगारेको हो । नेतृत्वको गल्तीको मूल्य देश र जनताले चुकाउनु पर्ने स्थिति आइसक्यो ।

कोतपर्वमा मारिएका वायु पिचास २००७ सालमा उतार्न खोजियो, त्यसपछि निरन्तर अस्वभाविक हत्याकाण्डहरू भइरहेका छन् र २०५२ पछि अनाहकमा मारिएकाको काँचो वायुको प्रकोप नै चल्यो । अहिले नेताहरूको भ्रष्टाचार र हत्या प्रकरणले त राष्ट्र मृतात्माहरूको चिच्याहटको कोलाहलजस्ता लाग्न थालेको छ । त्यसै पनि राजनीतिक अपराधको पहिरोले देश र जनता थिचिएर मरणासन्न नै छन् ।

विज्ञान नै भन्छ– वेद र साङ्ख्यदर्शनका कारण आविष्कारहरू सम्भव भएका हुन् । आधुनिकताका प्रणेताहरू स्वस्थानीमा पिएचडी उपाधि दिन्छन्, हिन्दुधर्म ग्रन्थलाई पाठ्यक्रममा राख्छन् र अध्यापन गराइरहेका छन् । यहाँसम्म कि अष्ट्रिया, जर्मनमा त भूत पिचास, तन्त्रमन्त्र र बोक्सीविद्यासमेतलाई कानुनी मान्यता छ । नेपाल त त्यसै पनि तन्त्रमन्त्रको देश, मन्दिरै मन्दिरको देशमा हरेक मन्दिरका गर्भगृहदेखि टुँडालसम्म तन्त्र नै तन्त्र व्याप्त छ । पशुपतिनाथको नित्यपूजासमेत मन्त्रबाट हुन्छ । विदेशीहरू नेपालका तन्त्रमन्त्र विद्याबारे अनुसन्धान गरिरहेका छन् ।

नेपाली नेताहरू कति सत्या, कति असत्य, कति तन्त्र, कति मन्त्र केही पनि नबुझी पश्चिमा प्रभावमा अन्धविश्वास भनेर आधुनिकताको नक्कल गरिरहेका छन् ।

आफ्नोपनलाई समयानुसार सुधार गरेर हिड्न नसक्ने नक्कलेहरू नक्कलमै अस्तव्यस्त छन् । नक्कल पनि नैतिकताको होइन, भाँडभैलोको बढी गरिरहेका छन् । यसैले सफलताभन्दा बढी असफल हुँदैछन् । अझै यिनीहरू बुझ्दैनन्– नेता र नेपाललाई लागेको महारोग हो– चरित्रहीनता, गैरजिम्मेवारी र भ्रष्टाचार ।

पञ्चायत खराव भनेर असल व्यवस्था खोज्दै बहुदल आयो । ०४६ सालपछि जो जो सत्तामा पुगे, आनन्दले रजगजमात्र गरे । कोही देशघातक त कोही जनघातक बनेर बदनाम भए । राजनेता बन्ने इच्छाशक्ति र राष्ट्रनीतिका लागि त्याग गर्नसक्ने आँट कसैमा पनि देखिएन । ल्हासा हिंडेको कुतीको बाटो समातियो । शान्ति र समृद्धि खोजेको अपराधशाला बन्यो लोकतन्त्र ।

अन्य मुलुकमा भ्रष्टाचारको आरोपमा इन्डोनेसियाका मोहमद सुहार्तो, फिलिपिन्सका फर्डिनान्ड मार्कोस तथा जोसेफ इस्ट्राडा, सर्बियाका स्लोबोदान मिलोसेभिक, पेरूका अल्बर्टो फुजीमोरी, नाइजिरियाका सनी अबाचा, हाइटीका जाँ–क्लाउड दुभालियर, निकारागुवाका अर्नोल्डो अलेमान र उक्रेनका प्रधानमन्त्री पाब्लो लाजेरेन्कोले दण्ड पाए । श्रीलंकामा परिवारवाद र निरंकूशता चलाउने राजापाक्ष परिवार यतिबेला कहाँ छ, कसैलाई थाहा छैन । यस्तो दृष्टान्त देख्छन्, चेत्दैनन् लोकतान्त्रिक नेताहरू ।

चीनमा हरेक वर्ष ९ लाखभन्दा बढी भ्रष्ट जेल पर्छन्, जेलमा सड्छन् । प्रजातन्त्रवादी भन्छन्– समाज सुधार गर्ने व्यवस्था नै प्रजातन्त्र हो । असल कम्युनिष्ट भन्छन्– भ्रष्ट व्यक्ति कम्युनिष्ट हुनै सक्दैन । नेपालमा सुल्टो केही हुन्न, सबै उल्टो भइरहेको छ । प्रजातन्त्र र समाजवादमा राजनीति देखाएर भ्रष्टाचारमा रमाइरहेका छन् । लोकतन्त्र र वामपन्थ सिस्नोको झाडी बनिरहेको छ । देशको मुहार फेर्ने योजना र जनअपेक्षा पूरा गर्ने गर्ने भोक कसैमा देखिएन ।

नेपालको असली नक्सा जारी हुनैपर्थ्यो, भयो । भारतले चीनको उक्साहटमा नक्सा जारी गरेको भनेर आरोप लगायो । नेपालको लिपुलेक, कालापानी, लिम्पियाधुरा भारतीय नक्सामा मिसाएको ४ वर्ष नाघिसक्यो, नेपाली नेताहरू, सरकार र विज्ञहरू नेपाल कति हो, कहाँसम्म हो, नेपालको क्षेत्रफल यत्ति भनेर भन्न सक्दैनन् । नेपाली भूभाग नेपालको हो भन्न नसक्ने लाचारहरू देशका शासक, सञ्चालक बनेका छन् ।

देशमा स्वाभिमान र सार्वभौमिकताको खडेरी छ । लोकतन्त्र नेपाली उखानजस्तै– दौरा न सौराको खल्ती जस्तो भयो । लोकतन्त्रको हालीमुहाली धुन्धुकारीको हातमा पर्‍यो, देश बेथितिको ऐंजेरूले सिध्याउने खतरा बढ्यो ।

१८ जेठो मुलुकहरूमध्येको स्वाधीन मुलुक नेपाल । नेतृत्वकै असक्षमताका कारण पराधीन बन्दै गएको छ ।

आफूलाई राजनीतिको बादशाह सम्झनेहरू वास्तवमा घोडा हुन् । राजनीतिक मैदानमा घोडाहरू खुब हिनहिनाएर बहादुरी प्रदर्शन गर्छन् तर यी घोडाहरूलाई विदेशीले चड्छन् । पहिले पहिले अरवी घोडाको खुब महत्व थियो । जबदेखि उत्तर, दक्षिण र पश्चिमाको आर्थिक र सामरिक प्रभावमा प्रतिस्पर्धा बढ्यो, उनीहरू सामरिक महत्वको केन्द्रभूमिका नेपाली घोडा चढ्न उत्साहित छन् । यहीकारण हो, नेपाली लोकतान्त्रिक घोडाहरूको माग र मूल्य ह्वात्तै बढेको देखिन्छ । नेपाल भूराजनीतिको घोडा बनेको छ । काशी काश्मिर अजब नेपाल । नेपालमा अजब राजनीति चलिरहेछ ।

●●●

राष्ट्र र राजनीतिक वातावरण अन्यौल बाक्लिएको छ । चाँदीको घेरा देखिदैनन्, मृत्युका डरलादा छायाँ देखिन थालेका छन् । शुभ होस् भन्ने जनकामना, कालरात्रि बन्यो । ल्याएको नयाँ पद्धति आम–आत्मा बन्न सकेन । अब पद्धतिमात्र होइन, नेतृत्वसमेत फेर्नुपर्ने जनआवाज उठ्न थालेको छ।

●●●

खुब भनेका थिए कुनै विद्वान्ले– नेपालमा राजनीति गर्न बुद्धि, विवेक र नैतिकता चाहिंदैन । मै जान्ने, मै ठूलो, म नै राज्य हुँ भन्ने अहं राखे पुग्छ । शासित भनेका चाकर हुन्, चाकरलाई जति निचोरे पनि हुन्छ भन्ने बाहुबली बन्नुपर्छ । लोकतन्त्रको भाषण गरेर पद्धतिका मर्यादा जतिसक्यो उति बलात्कार गर्ने हो ।संविधानको कुरा गर्ने, काम असंवैधानिक र अराजनीतिक तबरले नेपाल अर्को झिँझा बनिसक्यो, जहाँ कुनै दिन सानदाइ ठूलदाइको राइँदाइँ चल्थ्यो । आज नयाँ बाहुवली जन्मेका छन् ।

अर्थात् अनियमितता र असामाजिकता बढ्दो छ । अराजकता र अस्थिरता बढ्दो छ । यसकारण त राजनीति बधशालामा जस्तो क्रुर बनेको छ । क्रुरता लोकतन्त्र हुनसक्दैन । नेपालको सन्दर्भमा क्रुरता लोकतन्त्रको पर्याय बनेको छ ।

हरेक दिन युवायुवती निकासी गर्ने लोकतन्त्र छ । हरेक दिन विद्यार्थीदेखि विद्वानसम्म पलायन भइरहेका छन् । देश दिनदिनै खोक्रो र बोक्रोमात्र बाँकी हुँदैन ।

खोई कसैमा चिन्ता देखिदैन । देशका थिङ्क टेङ्क भनिएकाहरू एउटा एउटा पार्टीको दौराको फेर समातेर लाभ र लोभमा चुपचाप बसिरहेका छन् ।

खबरदार गर्ने बलियो शक्ति कोही नहुँदा राजनीति अपराधीको गुँढ बनेको छ । अपराधी जुनसुकै बेला फणा फुलाएर न्याय डस्न तैयार छ, डसिरहेको छ । विधिमा कोही चल्दैनन्, विधि कागजमा देखाउने र पढाउने शास्त्रमात्र हो । शास्त्रसम्मत चरित्र, व्यवहार कसैमा पनि छैन । देशले मान गुमायो, सम्मान गुमायो । विश्ले भ्रष्टाचारी देश भनेर चिनिसक्यो । यसरी कति दिन चल्छ नेपालको अस्तित्व र सतित्व । खतरा छ, पाइलैपिच्छे खतरा छ । सत्य कुरो, नेपालको झण्डा छ र त्यही झण्डा नेपाल हो भन्न सकिने आधार छ । बाँकी नेपालीत्व सबै मैनबत्ती पग्लिएजसरी पग्लिदै जाँदो छ । नेपाल र नेपालीत्वको जगेर्ना गर्ने शक्ति कतै कोही छैन । अभिभावकबिनाको देशजस्तो बनेको छ लोकतन्त्र । सक्नेले लुटिरहेका छन् आमनागरिक रगतको आँसु बगाइरहेका छन् ।

देशले यसरी कति दिन रोइरहनुपर्ने हो ? कोही त बोल, कोही त निस्क । वीरहरूले ज्यानको बाजी लगाएर निर्माण गरेको नेपाल टुहुरो अवस्थामा छ । टुहुरोको पनि भाग्य त हुन्छ, डोऱ्याइदिने कोही देखिदैन । यो अँध्यारो अब फारिनुपर्छ ।

पढ्थ्यौ हामी बसीकन सँगै वेद, बाइबल, नमाज
पसेकेही नरपशुहरू ध्वस्त पारे समाज ।

मऱ्यौ ज्यूँदै त्यो जस्ले बिर्सियो देशको माटो
बाँच्यो त्यो मरेर पनि जस्ले सम्झियो देशको माटो ।

कायर भएर पटक पटक मर्नुभन्दा
बहादुर भएर एकै पटक मर्न सकौं ।

- अभियानवाणी

अभियान
साप्ताहिक

सम्पादकीय

औचित्य र पारदर्शिता खोई दाहाल सरकार ?

माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल प्रधानमन्त्री बने देखि नै गफ बढी र काम कम गर्ने गरेको उनको व्यवहारबाटै प्रष्ट भएको छ। प्रधानमन्त्री दाहालको एकवर्षे कार्यकालले त्यही संकेत गरेको हुनाले प्रधानमन्त्री दाहालले नै पुस १० गते राष्ट्रको नाममा सम्बोधन गर्दै अब आफू सुध्रिने र क्रमभंग गरेर अघि बढ्ने उद्घोष गरेका थिए। तर, आफैँले उद्घोष गरेका कुरामा उनी अडिन सकेनन्। वडाध्यक्षले उद्घाटन गर्दा हुने काममा समेत सरकारी हेलिकोप्टर प्रयोग गर्दै उद्घाटनका कार्यमा संलग्न हुँदै आएका छन्। एक वर्षे कार्यकालमा प्रधानमन्त्री दाहाल पाँच पटक विदेश भ्रमणमा गईसकेका छन्। पछिल्लो पटक नामको सम्मेलनमा भाग लिन युगाण्डाको राजधानी कम्पाला गएका थिए। सार्क राष्ट्रका अधिकांश मुलुकहरूले विदेशमन्त्रीहरूलाई कम्पाला पठाएका भएपनि प्रधानमन्त्री दाहाल, परराष्ट्रमन्त्री मन्त्री सहितको जम्बो टोली विदेश भ्रमणमा जानु कुनै सर्तमा पनि उचित मान्न सकिँदैन। मुलुक चरम आर्थिक संकटमा रहेको बेला जम्बो टोली लिएर विदेश भ्रमण गर्नु प्रधानमन्त्री दाहालको अर्को असफलता र अकर्मण्यता नै हो। मन्त्री स्तरबाटै हुने कार्यमा प्रधानमन्त्री आफैँ संलग्न हुनुको औचित्य के ?

पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले जति सुकै ठुला गफ गरेपनि सरकारका गफलाई जनताले पत्याउन सकेका छैनन्। आन्तरिक मामिलामा मात्र नभएर दाहाल सरकार वैदेशिक नीतिमा समेत असफल सावित भएको छ। रुस–युक्रेन युद्धमा मारिएका नेपालीहरूको शव नेपाल ल्याउन सरकारले खासै पहल गरेको देखिएको छैन। रुस–युक्रेन युद्धमा मारिएका अन्य देशका नागरिकहरूको शव स्वदेशमा ल्याइएको भएपनि दाहाल सकारले खासै पहल नगरेकै कारण नेपालीहरूको शव ल्याउन सकिएको छैन। आफ्ना देशका नागरिकहरू रोजगारीका लागि विश्वका विभिन्न देशमा पुगेका छन्, त्यस्ता नागरिकलाई स्वदेश फर्काएर रोजगारी दिने सरकारको नीति नै छैन सरकार त गणतन्त्रलाई देखाएर लुटिमात्र रहेको छ। युवावर्गले रोजगारी माग्दा तातो गोली दिएर मृत्युवरण गराइएको छ। महंगी हटाउ, न्याय देऊ भन्दा सरकार भन्दछ गणतन्त्र माथि प्रहार भयो भनेर। जनताले संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गर्न खोज्दा गणतन्त्र विरोधीहरू सल्बलाए भनेर आफ्नो असफलता र कुकर्म छोप्ने प्रयासमा सरकार लागि परेको छ। आफ्ना नागरिकहरूको शव स्वदेशमा ल्याउन नसक्नु राष्ट्रिय लज्जा र चिन्ताको विषय समेत हो। युवावर्ग रहरले विदेशमा गएका होइनन् बाध्यताले विदेश गएका हुन्। तिनै युवावर्गले विदेशमा गएर रोजगारी गरी नेपालमा रेमिट्यान्स पठाएका हुनाले नेपालको अर्थतन्त्र चलेको छ। रेमिट्यान्स नआएको खण्डमा नेपालको अर्थतन्त्र नै ध्वस्त हुने अवस्थामा पुगेको सत्य वास्तविकता भएपनि दाहाल सरकार भने जनतालाई ढाँट्दै गणतन्त्रको नाममा आफ्नो व्यक्तिगत र पार्टीगत स्वार्थ पूरा गर्नमा व्यस्त रहेको छ।

कुनैपनि राजनीतिक प्रणाली आफैँमा साध्य होइन नागरिकका हित र कल्याणको साधन मात्र हो। त्यसैले सरकारले जनतासँग राम्रो सम्बन्ध विकास गरेर आफ्नो बैधानिकता कामय गर्न राज्य संयन्त्रहरूको सचेत व्यवस्थापन गरी सुशासन दिन सक्नुपर्दछ। जब जनप्रतिनिधिहरू जनताप्रति जवाफदेही हुन्छन् तब मात्र सरकारले दिने सेवा सुविधाहरूको प्रभावकारी हुन्छ। दाहाल सरकारले जनतालाई सुशासन दिन्छ भन्ने जनतालाई विश्वासमा लिन सक्नुपर्दछ। सुशासनका लागि यी तीन पक्षलाई दाहाल सरकारले ध्यान दिन सक्दैन भने दाहाल सरकार सत्तामा बसिरहन कुनै अर्थमा पनि पनि उचित हुन सक्दैन। तीन पक्ष भनेको पहिलो हो प्रक्रिया अर्थात प्रक्रियालाई पारदर्शी बनाउने दोस्रो हो सेवाको सारसामाग्री अर्थात वितरण गरिने सेवालाई तल्लो बर्गको माग अनुसार बनाउने र तेस्रो हो सेवा वितरणीय (डेलिभरेवल) अर्थात तल्लो वर्गका गरिब र निमुखा वर्गको जीवनस्तर बढ्ने गरी सेवा वितरण गर्ने। सबै वर्गको माग र सेवाका मागहरू एउट प्रवृत्तिका हुँदैनन् त्यसले ती सेवाहरू कस्ता र कस्तो वर्गका लागि हुन्छ भनेर छुट्याइनु पर्दछ।

दाहाल सरकारले सुशासन दिने माला जपिरहेको भएपनि त्यसलाई पत्याउन सक्ने आधारहरू देखिएका छैनन्। सुशासनका मुख्य चार सर्त रहेका छन्। जसमा जनताको स्वामित्व पारदर्शी र उत्तरदायी समता र पुर्वानुमान। उत्तरदायित्व र पारदर्शिताको प्रत्याभूति, सुशासनको पहिलो सर्त हो। दाहाल सरकार यसैमा चुकेको छ। गफ गर्ने दायित्व नलिने प्रवृत्तिमा दाहाल सरकार रहेकाले गर्दा जनताले दाहाल सरकारलाई विश्वास गर्न सकिरहेको छैन। उत्तरदायित्व र पारदर्शितालाई जबसम खुल्ला गरिँदैन तबसम्म सुशासन कायम हुन सक्दैन, दाहाल सरकारको अहिलेसम्मको गफले यसै भन्दछ। जनताले आफ्नो आवाज सरकारसमक्ष पुऱ्याउन मञ्च पाउनुपर्दछ तर दाहाल सरकारले आफ्नो विरोध हुन्छ भनेर जनताले विरोध गर्न प्रयोग गरेका क्षेत्रलाई निषेधित क्षेत्र घोषणा गरेर जनताको आवाज बन्द गर्ने प्रयास गरेको हुनाले दाहाल सरकारले जतिसुकै ठुला गफ गरेपनि नत जनतालाई सुशासन दिन सक्छ नत उदरदायित्व र पारदर्शिता नै भन्ने हाम्रो ठहर रहेको छ।

विश्व-धनकुबेरको हानथापमा नेपाल कता ?

शुभशंकर कँडेल

हालै मात्र एकै समयमा युरोपको डाभोस र अफ्रिकाको कम्पालामा भएका वर्ल्ड इकोनोमिक फोरम, असंलग्न आन्दोलन (नाम) र जी-७७ का महत्त्वपूर्ण शिखर सम्मेलनले सन् २०२४ र अझै सुदूरकालको विश्व कूट-रणनीतिक प्रवृत्तिलाई गहिरो प्रभाव पार्ने संकेत गरेका छन् । यस पटक अनौठो के देखियो भने डाभोसमा विश्वका मुठीभर धनकुबेरहरूको जम्बोरी थियो भने कम्पालामा पहिलो विश्वयुद्धदेखि नै किनारामा धकेलिएका सीमान्तकृत विकासशील देशहरूले आफ्ना दुःख आपसमा बाँडिरहेका थिए ।

अझ गहिरो अर्थ त यी दुवै आगामी विश्व व्यवस्थाको संरचनागत परिवर्तन वा निरन्तरतालाई कायम गर्ने भन्नेमा केन्द्रित थिए । एकध्रुवीय विश्व नराम्रोसँग खलबलिएको सन्देश प्रस्टै बुझिने 'रिबिल्डिङ ट्रस्ट' डाभोसको मुख्य नारा थियो भने कम्पालाले 'साझा विश्वव्यापी समृद्धिका लागि गहिरो सहयोग' को मृगतृष्णालाई मुख्य थिम बनाएको थियो । दुवैतिरका मुख्य खेलाडी तथा नेपालका निकट छिमेकीहरू चीन र भारतका एजेन्डा आपसमा जुधिरहेको भन्दै भारतीय नीतिनिर्माताहरूले पुरानो भूमण्डलीकरण र सहअस्तित्वको नारा असान्दर्भिक (सी राजमोहन, द हिन्दु : २०२४) भएको विश्लेषण गर्न भ्याइसकेका छन् । विश्वमा खर्बपति धनकुबेरहरू २,५६२ जना रहेमध्ये अमेरिकामा ७४६, चीनमा ४७०, भारतमा १८० र बाँकी दुनियाँभरमा जम्मा ९४७ जना छन् (द इकोनोमिस्ट, १३-१९ जनवरी २०२४) । विश्व आर्थिक साम्राज्यको परिदृश्यमा अनौठो के देखिएको छ भने जापान र दक्षिण कोरियाबाहेक एसिया महादेशका विकासशील देशहरूमा ८९६ जना खर्बपति छन् । पश्चिमा सैन्य-आर्थिक तथा भूराजनीतिक वर्चस्वका लागि यो सबैभन्दा ठूलो चुनौती हो भने एसियाका लागि इन्डो-चीन समझदारी बन्न सकेमा ऐतिहासिक अवसर पनि ।

डाभोसको वार्षिक जम्बोरी विश्व महाशक्ति प्रतिद्वन्द्विता र कथित राष्ट्रवादी पुँजीवादजस्ता अन्तरविरोधी प्रवृत्तिको नवीकरण हो । नाम समिटसँगै कम्पालामा सम्पन्न जी-७७ प्लस चीनको शिखर बैठक एसियाको प्रभुत्व हुने गरी विकसित भइरहेको ग्लोबल साउथको प्रभावकारितालाई कायम गर्न सकिन्छ कि भन्ने असफल प्रयासले डाभोसलाई पक्कै पनि सशंकित बनाएको हुनुपर्छ । डाभोसमा प्रधानमन्त्री पठाएका चिनियाँ राष्ट्रपति सी चिनफिङले कम्पालामा आफ्नो कार्यालयका विशेष प्रतिनिधि पठाएका थिए । चीनको द्वैध चुनौती के छ भने ऊ डाभोस (जहाँ विश्वको आर्थिक साम्राज्य छ) वर्चस्व जमाउने कोसिस गर्दै छ भने कम्पाला (जहाँ १३० भन्दा बढी देशको शक्ति र चीनसहित ७८ देशको वैकल्पिक मिनी आर्थिक साम्राज्य छ) लाई पनि छाड्न चाहँदैन ।

परिवर्तित 'वर्ल्ड अर्डर' लाई पुरानै ढाँचामा कनीकुथी कायम गरेर एसियाको वर्चस्वका बारेको कूटनीतिक विलास पनि हो, यस पटकको कम्पाला समिट । बर्लिन पर्खाल ढाल्दै सोभियत संघको विघटन गराएपछिको विश्वलाई अमेरिकाले आर्थिक तथा सामरिक रूपले निर्बाध दोहन गर्दै आइरहेको छ । त्यसलाई राजनीतिक तथा आर्थिक रंग दिनका लागि 'वासिङ्टन कन्सेन्सस' (विश्वव्यापी पुँजीको स्वच्छन्द प्रसारमार्फत सामान, श्रम र सेवाको दोहन) को अवधारणाले झन्डै तीन दशक विश्वमा दबदबा कायम गऱ्यो । यिनै विषयबारे मुखर रूपले डाभोस मञ्चमा वा कानेखुसीका रूपमा स्विस सांगीतिक माहोलका डार्लिङ बारहरूमा अवश्य नै मन्थन भएको हुनुपर्छ । कुनै बेला बजार र क्षमता (मार्केट एन्ड इफिसेन्सी) नै विश्वभरका सत्ता सञ्चालकहरूको दुनियाँभर एकछत्र राज गर्ने मुख्य अस्त्र बन्दै आएको थियो र यसैलाई विश्व व्यवस्थाको नयाँ विचारका रूपमा लिने गर्दै आइएको छ । 'यस वर्षको फोरम दशकौंको सबैभन्दा जटिल भूराजनीतिक र भू-आर्थिक अवस्थाको पृष्ठभूमिमा... जसलाई पश्चिमी मिडियाले चार 'सी' को संक्षेप मानेका छन् । अर्थात् 'कन्फ्लिक्ट, न्यु कोल्डवार, क्लाइमेट चेन्ज र क्याओस' का रूपमा संश्लेषण गरिएको छ' (सम्पादकीय, द ग्लोबल टाइम्स, १५ जनवरी २०२४)।

विश्व-धनकुबेर राज्यहरूको डाभोस जम्बोरी एक दशकयता एक कर्मकाण्डी भेलाभन्दा बढी हुन सकेको छैन । उत्तर-सोभियतकालीन युगका चुनौतीहरूलाई अमेरिका तथा उसको गठबन्धन सञ्जालले सम्बोधन नै गर्न सकेको छैन, जलवायु परिवर्तन जस्ता अहं विषयहरूमा समेत साझा धारणा बनाउन चुक्दै आएको छ । विशेष गरी रूस-युक्रेन युद्ध र इजरायल-हमास संहारमा बेइजिङ बाहेकको मूलतः पश्चिमी विश्व नराम्रोसँग विशृंखलित भएको छ । यही कारण एसिया, अफ्रिका, युरोप र अमेरिका महादेशमा समेत युद्धको बादल मडारिइरहेको छ । यो नै डाभोसमा भेला भएका धनकुबेर राज्य र उग्रराष्ट्रवादी-दक्षिणपन्थी तथा नोकरशाही पुँजीवादी विश्वको गम्भीर चुनौती हो । दोस्रो विश्वयुद्धपछि पहिलो पटक अमेरिकी वर्चस्वमाथि बेइजिङ-मस्कोको रणनीतिक गठबन्धनले थप सामरिक चुनौतीको पहाड नै उभ्याइदिएको सत्यलाई खुला रूपले स्वीकार्न अमेरिकी नीतिनिर्माताहरू बाध्य भएका छन् ।

अक्टोबर ७ मा हमासको बर्बर हमालाको जवाफमा इजरायलले गाजामाथि गरेको नरसंहार, रेड सीमाथि हुथी वि□ाही र अमेरिका-ब्रिटेनबीचको मिसाइल आक्रमण र प्रत्याक्रमण तथा इरान-अमेरिका दुश्मनीले पछिल्लो पटक छिमेकी देश पाकिस्तान र भारतलाई समेत घिसार्दै लगेबाट नेपालमा पनि त्यसको गम्भीर असर पर्ने स्वतः स्पष्ट छ । सिरियामाथि अमेरिकी बमवर्षा, यमनमा जारी द्वैधसत्ता र अमेरिकी असफलताबीच मस्को र तेहरानबीच यसै हप्ता पहिलो पटक ऐतिहासिक रणनीतिक साझेदारी सम्झौता (अलजजिरा डटकम, १६ जनवरी २०२४) हुँदै गर्दा समृद्ध भनिएको पश्चिमी विश्वको मुटु मानिने युरोप पश्चिम र मध्यपूर्वबाट निसासिँदो अवस्थामा लडखडाउँदै छ । यस्ता उपक्रमले संयुक्त राष्ट्रसंघले पहिलो प्राथमिकतामा राखेको भोकमरीविरूद्धको लडाइँ र जलवायु परिवर्तन सम्बोधन लगायतका विश्वव्यापी एजेन्डा छायामा पर्ने निश्चित छ । त्यति मात्र होइन, वर्ल्ड इकोनोमिक फोरमले कुनै सहमतिको दस्तावेज जारी नगरे पनि अर्को वर्षका लागि डाभोस कन्सेन्ससको बुझाइमा पुँजीवादी मैमत्त राज्य र तिनका एजेन्सीहरू फर्कने गर्छन् ।

सम्भवतः यस पटक डाभोसको कमजोर डिस्कोर्सले इतिहासमै पहिलो पटक कुनै अनौपचारिक सहमतिको सन्देश दिनेभन्दा बढी पश्चिमी जगत्लाई बेइजिङको भय र ग्लोबल साउथको नयाँ प्रवाह तथा मस्कोको नयाँ सैन्य प्रवृत्तिबाट आतंकित मानसिकताका साथ त्रासदीपूर्ण रिट्रिटका रूपमा लिनुपर्ने बनाइदिएको छ, जेनेभा यात्रालाई । डाभोस फोरमको सुरूआतमै राष्ट्रसंघीय महासचिव एन्टोनियो गुटेरेसले 'जलवायु परिवर्तन वा एआई जस्ता विश्वव्यापी चुनौतीहरूको विश्वव्यापी प्रतिक्रियालाई रोक्न भूराजनीतिक विभाजनलाई अनुमति दिनु हुँदैन, जसले विश्वव्यापी शासन प्रणालीमा सुधार गर्न गम्भीर अवरोध गर्ने' चेतावनी दिएका थिए । डाभोस फोरम गुटेरेसको चेतावनीलाई सम्बोधन गर्न पूर्णतः असफल भएको छ । अर्कातिर, असंलग्न आन्दोलनले यसको सामूहिकता र विकसित राज्यहरूसँगको बार्गेनिङलाई विगतका वर्षहरू र विशेष गरी रूस-युक्रेन युद्ध र गाजा नरसंहारका सन्दर्भमा प्रदर्शित टाटपल्टाइले गर्दा नैतिक प्राधिकार गुमाएको छ । यी घटनाक्रममा चालु वर्ल्ड अर्डरलाई कसरी आफ्नो पक्षमा पार्ने भन्ने ध्याउन्नमा रहेको बेइजिङ मौका ढुकेर बस्यो भने नयाँदिल्ली वासिङ्टनको मन नदुखाउनकै लागि प्यालेस्टिनी जनताको रक्षाभन्दा बढी इजरायली कथित आत्मरक्षाको आक्रमणमा मुखर बन्यो । अझ रमाइलो त, यही लय बिग्रन नदिन काठमाडौंले झन्डै मौन बसेर दिल्लीको दिल नखलबल्यउने बाटो रोज्यो । नेपालले त प्यालेस्टाइनका पक्षमा दृढतापूर्वक उभिनुको साटो लुला खुट्टाले उभिएको अभिनय मात्र गऱ्यो भन्न पनि सकिन्छ । विकास र सैन्य सामर्थ्यका दृष्टिले समेत सबैभन्दा पुछारतिर रहेको नेपाल असंलग्न आन्दोलनका पक्षमा बिनासर्त उभिन सक्दैन भने शक्तिको होडमा रहेका भारत, इन्डोनेसिया वा अरब विश्व चाहिँ किन मुखर बनून् ? यही कारण असंलग्न आन्दोलन राष्ट्रसंघपछिको विश्वकै सबैभन्दा ठूलो सञ्जाल भएर पनि यति बेला पक्षाघातग्रस्त देखिएको छ । यस्तो दुर्दान्त अवस्थाबाट बाहिर निस्कनु नै कम्पाला शिखर सम्मेलनको मुख्य चुनौती थियो ।

तर नेपालले मात्रै चाहेर केही पनि बदलिने त थिएन । फेरि पनि 'नाम' भन्दा कमजोर रसायनले चिप्काइएको प्रचण्ड सरकारले दिल्ली, न्युयोर्क, रोम, बेइजिङ र दुबई हुँदै कम्पालामा जसरी नेतृत्वदायी उपस्थिति देखाएको छ, यो भने प्रशंसनीय छ । अझ बढी कथित धनकुबेरहरूको चाकरी बजाएर लगानी भित्र्याउने मोहपासमा नफसीकन डाभोसभन्दा कम्पाला नै प्रधानमन्त्रीले रोज्नु बढी सान्दर्भिक कदम अवश्य नै हो । केही उपब्रूजुकले किन प्रधानमन्त्रीले एक वर्षमा यतिका धेरै विदेश भ्रमण गरेको भन्नु प्रचण्डप्रतिको रैथाने पूर्वाग्रहभन्दा बढी केही होइन । यस्ता अवसरमा नेपालको उपस्थिति र धारणा व्यक्त गर्ने मौका संयोग र संयोजनले मात्र सम्भव हुने परिघटना हुन् । राज्यको कार्यकारी प्रमुखको स्वाभाविक र अनिवार्य कूटनीतिक कर्तव्यभित्रको नियमित काम नै हो, यी फोरमहरूमा हुने उपस्थिति । बरू यस्ता मञ्च र वार्तामा नेपालको धारणा कति बलियो गरी प्रस्तुत गर्न सकियो वा कमजोरी भयो भन्ने विषयमा भने बहस हुनुपर्छ ।

क्षेत्रीयता हुँदै स्थानीयताको हावा चलिरहेको विश्वमा आसियन र ब्रिक्स जस्ता मञ्चहरू नामभन्दा बढी प्रभावकारी बन्दै छन् । नामका नेतृत्वदायी मानिएका बेइजिङ र नयाँदिल्लीलाई ब्रिक्समा तल पारेर मस्कोले ग्लोबल साउथको पैरवीलाई ग्लोबल नर्थ-साउथको दिशातिर लैजाने निश्चित जस्तै छ । त्यसै पनि नाम र जी-७७ दुवै फोरमको मुख्य खेलाडी भएको बेइजिङले अमेरिकी विश्व व्यवस्थालाई आफूअनुकूल बनाउन बीआरआई, जीएसआई, जीसीआईदेखि जीडीआई हुँदै दर्जनौं क्षेत्रीय तथा विश्व सञ्जाललाई आफ्नो पक्षमा पार्ने कोसिस गर्दै आएको छ । बेइजिङका यस्ता अभियानले नामको एजेन्डालाई स्वतः छायामा पारेको चिनियाँ सरकारको मुखपत्र मानिने द ग्लोबल टाइम्सको १५ जनवरीको डाभोसकेन्□ित सम्पादकीयले झनै स्पष्ट गरेको छ । अर्कातिर, सन् २००८ देखि नै अमेरिकासँगको आणविक-रणनीतिक साझेदारी र हालैको मस्कोसँगको रणनीति नवीकरण जस्ता परस्पर अन्तरविरोधी रवैयाले नयाँदिल्ली विश्व राजनीतिक मञ्चमा कहाँनेर पर्ने भन्ने गम्भीर द्वन्द्वको भुमरीमा धकेलिएको छ । यसलाई लिपपोत गर्न नै कम्पालामा भारतीय विदेशमन्त्रीले तीन दिनमा डेढ दर्जनभन्दा बढी समकक्षी तथा राष्ट्रप्रमुखसँग पैरवी गर्नुपरेको हो भनी स्पष्टै बुझ्न सकिन्छ । यसले गर्दा नयाँदिल्लीका लागि बेइजिङलाई जस्तै नामको सिद्धान्त अघि बढाउनमा रूचि भए पनि फुर्सद मिल्ने भूराजनीतिक परिस्थिति नै छैन ।

डाभोस र कम्पालालाई बेइजिङले अमेरिकी विश्व व्यवस्था विस्थापन गर्ने विश्वास दिलाउने मञ्चका रूपमा उपयोग गर्न भरमग्दुर कोसिस गरेको छ भने नयाँदिल्लीले तीनवटै मञ्चमा बेइजिङ र वासिङ्टनको तनावबीच मध्यस्थ बन्ने प्रयत्न आफैँमा हास्यास्पद छ । नयाँदिल्लीले त्यसै पनि डोनाल्ड ट्रम्पको दक्षिणपन्थी बाटो हिँडेर ब्राजिल र दक्षिण अफ्रिका जस्ता प्रगतिशील पार्टनरलाई चिढ्याउने काम गर्दै आएको छ । झन् यही वर्ष अमेरिका र भारतमा हुने चुनावले ट्रम्प र मोदीको शासनलाई अनुमोदन गर्ने अधिकतर सम्भावनाले पनि असंलग्न आन्दोलन जस्ता मञ्चहरूमा नयाँदिल्लीको उपस्थिति लोकाचार मात्र प्रतीत भएको छ ।दोस्रो विश्वयुद्धको समाप्ति र शीतयुद्धको एक दशक लामो कहरपछि मूलतः तेस्रो विश्वका देशहरूले ६७ वर्षअघि पूर्व र पश्चिमबीचको असहज शीतयुद्धको वातावरणमा अफ्रिका महादेशलाई समेत जोड्ने गरी सुरू गरेको असंलग्न आन्दोलन यति बेला नराम्रोसँग लडखडाएको छ । राष्ट्रसंघको बडापत्रको सम्मान, राष्ट्रिय स्वाभिमानको मान्यता, विकासोन्मुख देशहरूको आवाजलाई विश्वमञ्चमा संयुक्त अपिल र हस्तक्षेप गर्नुपर्ने गुरूतर दायित्वबाट नामका मुख्य खेलाडी नै तमासे बनेबाटै यसको हैसियत उजागर भएको छ । असंलग्न आन्दोलनले अन्तर्राष्ट्रिय संकटलाई अवसरका रूपमा उपयोग गर्दै शान्ति र समृद्धिमा जोड दिन एवं सदस्य राष्ट्रहरूलाई पनि प्रभावकारी बनाउन सक्छ भन्ने आशा राखिएको कम्पाला सम्मेलनले स्वयं सदस्य राष्ट्रहरूको कन्पारो तात्ने अवस्था उत्पन्न गरिदिएको मान्न सकिन्छ (सहगल : २०१९)। विश्वको करिब आधा जनसंख्या रहेका विकासशील र विकासोन्मुख मुलुकहरूको हित, विकास र साझेदारीलाई प्रभावकारी बनाउनु असंलग्न आन्दोलनको उद्देश्य थियो । यसलाई मुखर बनाउन माओ त्सेतुङ र चाउ एनलाई, फिडेल क्यास्त्रो, जवाहरलाल नेहरू र मार्शल टिटो जस्ता नेताहरूको विश्वव्यापी प्रभावले पनि काम गरेको थियो । तर यति बेला त्यस्तो आशा गरिएका मुख्य दुई देशका मुखियाहरूमध्ये एउटा अमेरिकालाई विस्थापन गर्ने तारतम्य मिलाउने रणनीतिमा व्यस्त रहेपछि र अर्को वासिङ्टनमा आउने नयाँ मुखिया ट्रम्पसँग मिलेर बेइजिङको बाटो छेक्ने प्रतिस्पर्धामा उत्रेपछि असंलग्न आन्दोलन उनीहरूका लागि दम्भको प्रदर्शनभन्दा बढी केही बन्न सकेन ।

अमेरिकी विश्वलाई संवर्द्धन गर्ने विश्व व्यवस्थाको संयुक्त राष्ट्रसंघ त अनावश्यक झमेलाजस्तो बन्दै गएको परिवेशमा तटस्थता र असंलग्नताको नामबाट बढी आशा त कसरी गर्न सकिन्छ र ? तर चीन र भारतबीच च्यापिएको नेपालका लागि असंलग्न आन्दोलनको अपरिहार्यता प्रस्टै छ । नेपालको संविधानले पनि 'अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धसम्बन्धी नीतिमार्फत स्वतन्त्र परराष्ट्र नीति सञ्चालन गर्ने, नेपालको सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधीनता र राष्ट्रिय हितको रक्षा गर्न क्रियाशील रहँदै संयुक्त राष्ट्रसंघको बडापत्र, असंलग्नता, पञ्चशीलको सिद्धान्त, अन्तर्राष्ट्रिय कानुन र विश्वशान्तिको मान्यताका आधारमा राष्ट्रको सर्वोपरि हितको व्यवस्था' को परिकल्पना गरेको छ । साना टापु राष्ट्रहरू, विकासोन्मुख र कम विकासशील मुलुकहरूले विगतदेखि नै अनेकौं समस्या र चुनौतीको सामना गर्दै आइरहेका छन् । आतंकवाद, गलत सूचना र नक्कली समाचार आदिले सामाजिक एकता र जनसुरक्षामा गम्भीर धक्का दिइरहेको विश्वमा छलफलकै लागि मात्र भए पनि नामजस्ता फोरमको जीवन्तता आवश्यक छ । असंलग्न आन्दोलनमा सदस्य रहेका अधिकांश गरिब, साना टापु राष्ट्रहरू, विकासोन्मुख र कम विकासशील मुलुकहरू द्वन्द्व, हिंसा, शक्तिको होडबाजी र आर्थिक असमानता तथा जलवायु परिवर्तन जस्ता गम्भीर संकटबाट गुज्रिरहेका छन् । नेपाल अपवाद छैन ।

तर उनी न्युयोर्क, रोम र दुबईमा जति जमेका थिए, कम्पालामा भने त्यति नै एक्लिएको जस्तो देखिनुले देशमा संस्थागत तथा संरचनागत शासकीय अभ्यासको सर्वथा अभाव रहेको पुनर्पुष्टि भएको छ । उपर्युक्त बहुपक्षीय, क्षेत्रीय वा द्विपक्षीय मञ्च, वार्ता र छलफलमा कामचलाउ शैलीमै भए पनि प्रधानमन्त्रीका हैसियतमा प्रचण्डले गरेको पहललाई शासकीय संस्थागत ढाँचाको नियमित अभियान बनाउन सके मात्र यस्ता ठाउँमा उपस्थिति र पैरवीको उपादेयता सिद्ध हुनेछ । *कान्तिपुर*

उच्च शिक्षा सुधारका उपाय

भीम रेग्मी

त्रिविको गुणस्तर, क्षमता अभिवृद्धि र नेपाली समाजको निराशालाई हटाउने बाटोमा २१औँ शताब्दीको नेपालको उच्च शिक्षाले भूमिका खेल्न सकेको छैन । तसर्थ, नेपालको उच्च शिक्षा सुधारको मुख्य पाटो त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि)सितै जोडिन्छ । उच्च शिक्षाको सुधारका लागि पटक-पटक सञ्चालनमा आएका सुधार परियोजनामध्ये पहिलो दुई चरणमा (सन् १९९४-२००१ र २००७-२०१४) र दोस्रो २०१५-२०२२ बारे वस्तुगत र प्राज्ञिक लेखाजोखा भएकै छैन । ०४६ पछि देशका विभिन्न स्थानमा नयाँ विश्वविद्यालय खोलिए पनि करिब ७९ प्रतिशत विद्यार्थी त्रिविमै रहनु र त्रिविलाई सम्बन्धन दिने 'कर्पोरेट संस्था' बनाइएका कारण एक हजार ४५५ क्याम्पसमध्ये एक हजार १४४ त्रिविसँग आबद्ध छन् ।

सुधारको पृष्ठभूमि : नेपालको वर्तमान शिक्षा प्रणाली ०२८-३२ को राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिमा अडेको छ । ०३९ मा गठित शाही उच्च शिक्षा आयोगले उच्च शिक्षालाई १९७५-२००७, २००७-१६, २०१६-२८ गरी शिक्षा विकासको चरण र २०२८-३२, २०३२-३६, र २०३६-३९ लाई पञ्चायती पृष्ठभूमिमा विकास भएका फरक मोड मानेको थियो । आयोगले त्रिविबाट प्रमाणपत्र तह हटाउने र संस्कृत विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने सुझाव दिएको थियो ।

आयोगका दुई सदस्यले पश्चिमाञ्चल र पूर्वाञ्चलमा नयाँ विश्वविद्यालय स्थापना गर्नुपर्ने फरक मत राखेका थिए । आयोगलाई आधार मानेर सरकारले ०५६ को बजेटमा महेन्द्र मोरङ क्याम्पसलाई पूर्वाञ्चल र पृथ्वीनारायण क्याम्पसलाई पोखरा विश्वविद्यालयमा राख्ने नीति लिएको थियो । तर, पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय (२०५३) र पोखरा विश्वविद्यालय (२०५४) मा स्थापना भइसकेका कारण बजेटको लक्ष्य पूरा भएन । आयोगले त्रिविका आंगिक क्याम्पसलाई स्वायत्तता दिने फरक मत पनि समेटेको थियो । ०४० देखि नै आर्थिक रूपमा देश खुला बजारका बाटोमा हिँड्ने नीतिअनुसार नै प्रतिवेदनले त्रिविका क्याम्पसलाई विकेन्द्रीकरण र केही क्याम्पसलाई क्लस्टरमा समेटेर नयाँ विश्वविद्यालय स्थापना गर्न सुझायो ।

०४६ को राजनीतिक परिवर्तनपछि विश्व बैंक, युएनडिपी र नेपाल सरकार मिलेर उच्च शिक्षाबारे अध्ययन गर्न कमलप्रकाश मल्लको संयोजकत्वमा बनेको समितिले त्रिविको केन्द्रीकृत नीति, बोझिलो प्रशासनिक संरचना र क्याम्पस सञ्चालनको नीतिलाई प्रमुख समस्या मानेको थियो । प्रतिवेदनले उच्च शिक्षामा स्वायत्तता र विकेन्द्रीकरणबारे शाही प्रतिवेदनको फरक मतलाई मुख्य बुँदा मानेर क्याम्पसलाई विकेन्द्रीकरण र आवश्यक मात्रामा अधिकार प्रत्यायोजन गर्नुपर्ने ठहर गर्‍यो । आयोगको प्रतिवेदनको निष्कर्ष ०२८ को राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजनाभन्दा उल्टो थियो । ०२८ पछि देशका विभिन्न क्षेत्रमा स्थानीय जनताको सक्रियतामा चलेका सबै क्याम्पसलाई त्रिविको नीतिगत नियन्त्रणमा ल्याइयो । मल्ल आयोगले त्रिविको केन्द्रीकृत नियन्त्रणबाट हटाएर क्याम्पसलाई स्वायत्तता र विकेन्द्रीकरणमा लैजाने नीति लिएको थियो ।

पहिलो उच्च शिक्षा सुधार परियोजना : २०३९ को शाही उच्च शिक्षा आयोगको प्रतिवेदनअनुसार ०४३ मा नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय स्थापना भयो । नेपाल सरकार र विश्व बैंकबीच ०५० मा उच्च शिक्षा परियोजना १९९४-२००१ लागू भयो । सरकारले विश्व बैंकमा बुझाएको परियोजनाको 'पोलिसी स्टेटमेन्ट'मा त्रिविका क्याम्पस र विभागलाई विकेन्द्रीकरणको नीतिअनुसार 'कस्ट सेयरिङ र कस्ट रिकभरी'मा सञ्चालन गर्ने नीति थियो ।

परियोजनाअनुसार 'एजुकेसनल म्यानेजमेन्ट इन्फर्मेसन सिस्टम' र क्षेत्रीय क्लस्टर विकासका लागि ७७ लाख अमेरिकी डलर नेपालले पायो । त्रिवि विकेन्द्रीकरण नियम, ०५५ लाई संस्थागत गरी २४ क्याम्पस विकेन्द्रीकरणमा गए । क्याम्पस र विभागलाई आन्तरिक स्रोत परिचालन गरी छुट्टै स्रोत जुटाउन र शैक्षिक कार्यक्रम चलाउन आवश्यक शिक्षक-कर्मचारी राख्ने अधिकार दिइयो । यसलाई विश्व बैंकले पहिलो सुधारको प्रथम चरणको उपलब्धि मानेको छ । तैपनि प्राज्ञिक र आर्थिक रूपमा विकेन्द्रीकरणमा गएका क्याम्पस अरूभन्दा भिन्न देखिन सकेनन् । विकेन्द्रीकृत क्याम्पसले वित्तीय अधिकार बढी पाए पनि अध्यापक वा कर्मचारी नियुक्तिमा मनोमानी, परिवारिक र आफन्तमोहलगायत समस्याले क्याम्पसहरू आर्थिक रूपले 'कोल्याप्स' हुने अवस्थामा पुगे ।

त्रिविका तत्कालीन उपकुलपति केदारभक्त माथेमाले विश्व बैंकको आडमा सुरु गरेको यही कार्यक्रमका लागि ३६ लाख अमेरिकी डलरको लागतमा पूर्वाञ्चल र पश्चिमाञ्चलमा दुई क्लस्टर बनाएर पूर्वाञ्चल र पोखरा विश्वविद्यालय बनाउने लक्ष्यअनुसार काम भएन । पछाडि क्लस्टर निर्माण गर्ने योजना बदलेर पैसा खर्च गर्नकै लागि 'मिनी क्लस्टर' बनाउन पृथ्वीनारायण क्याम्पसले ०५३ को अन्त्यतिर म्यानेजमेन्ट प्लान उच्च शिक्षा परियोजनालाई बुझायो ।

परियोजनाको दोस्रो चरण : उच्च शिक्षा सुधारको पहिलो चरण (१९९४-२००१) अनुसार विकेन्द्रीकरणमा जोड दिइयो । पहिलो सुधार परियोजनाको दोस्रो चरण (२००७-०१४) ले मुख्यतः स्वायत्ततालाई ध्यान दियो । प्रभावकारी व्यवस्थापन र प्राज्ञिक संस्थाहरूको दीर्घकालीन वित्तीय दक्षता अभिवृद्धि गर्न क्याम्पस सुधार अनुदानलाई इन्सेन्टिभ, पर्फर्मेन्स र म्याचिङ ग्रान्टको व्यवस्था गरेर त्रिविले स्वायत्ततासम्बन्धी नियम २०६२ जारी गरेअनुसार १० लाख अमेरिकी डलर पायो ।

पहिल्यै विकेन्द्रीकरणमा गएका क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा गएमा प्रोत्साहन अनुदानको व्यवस्था परियोजनामा थियो । कामको प्रगतिका आधारमा 'पर्फर्मेन्स ग्रान्ट' र क्याम्पसलाई निजी स्रोत या आफ्नो स्रोत सिर्जनाका लागि प्रोत्साहित गर्न 'म्याचिङ ग्रान्ट' राखिएको थियो । सहभागी क्याम्पसले आन्तरिक रूपमा जुटाएको रकम बराबर हुने गरी परियोजनाबाट थप्ने र एउटा स्वायत्त क्याम्पसले बढीमा २५ लाख डलर र विकेन्द्रीकरणमा गएका क्याम्पसले चार लाख डलर पाउने व्यवस्था परियोजनामा थियो ।

०१५-०२२ को परियोजनामा विश्व बैंककै सहयोगमा उच्च शिक्षा सुधार कार्यक्रम समाप्त भइसकेको छ । यसले त्रिविका आंगिक क्याम्पस र सामुदायिक क्याम्पससमेतलाई स्वायत्तता दिने कार्यक्रमअनुसार जम्मा १४ आंगिक क्याम्पस र आठ सामुदायिक क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजाने लक्ष्य लिएको थियो । तैपनि, त्रिविका विकेन्द्रित आंगिक क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजाने नीति फेरि पनि असफल भयो । स्वायत्ततासम्बन्धी नियमको कार्यान्वयनकर्ता त्रिवि हो कि विश्वविद्यालय अनुदान आयोग भन्ने विवाद त्रिविका पदाधिकारीमा थियो ।

सुधारको परियोजनाबाट सन्तुष्ट नबनेको विश्व बैंकले २०११ मा परियोजनाको पुनः संरचना गरी त्रिविलाई सुधारको सब-कम्पोनेन्ट मान्यो । स्वायत्ततासम्बन्धी नीतिलाई पुनः परिभाषा गरेर पछि तीनवटालाई स्वायत्तता दिने नयाँ लक्ष्य बन्यो । त्रिविबाट स्वायत्तता पाएका महेन्द्ररत्न क्याम्पस इलाम, महेन्द्ररत्न, ताहाचलदेखि जनप्रशासनसहितका क्याम्पसले प्रशासनिक र आर्थिक कामलाई अधिकार माने पनि प्राज्ञिक स्वायत्ततामा सुधार गर्ने अवस्था देखिएन ।

सुधार योजनाको असफलता : ०४६ पछि राजनीतिक परिवर्तनका लागि सहयोग गरेको भनेर विश्वविद्यालयमा रहेका सबै अस्थायी शिक्षक र कर्मचारीलाई सरकारको निर्देशनमा त्रिविले स्थायी गर्‍यो । तर, ०६२-६३ पछि ठूलो संख्यामा करार भएका शिक्षक र कर्मचारी ०८० सम्म पनि अधिकारको लडाइँ लड्नुपर्ने अवस्थाले उच्च शिक्षामा रहेको समस्या बताउँछ ।

उच्च शिक्षा सुधारका लागि सन् १९९४-२००१, २००७-२०१४ र दोस्रो २०१५-२२ सम्मना प्राज्ञिक उपलब्धि खासै देखिएन । परियोजनाको असफलतामा विद्यार्थी संगठन, शिक्षक/कर्मचारी र प्राध्यापक संघबीच विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततालाई बुझ्ने विषयमा देखिएको फरक मत नै मानिन्छ ।

योजनाको असफलता उच्च शिक्षाबाट नेपाल सरकारले हात झिकेमा विश्वविद्यालयको भविष्य के हुने भन्नेबाट उब्जिएको छ । र, हाल विश्वविद्यालयलाई 'बोर्ड अफ ट्रस्टी'मा लैजाने भन्दा उठेको शंका पनि यसैमा हो । तथापि, हाल सरकारले त्रिविका कुलपति प्रधानमन्त्री र केन्द्रीय विश्वविद्यालयका कुलपति शिक्षामन्त्री रहने व्यवस्थासहित उच्च शिक्षासम्बन्धी कानुनको मस्यौदा तयार पारेको छ र नेपाल खुला विश्वविद्यालयमा यो नीति लागू भइसकेको छ ।

सुधारको दोस्रो परियोजनाअनुसार स्वायत्तता र विकेन्द्रीकरणलाई उच्च शिक्षा निजीकरणको सुरुवात भनेर बुझियो र त्रिविका आंगिक क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा जान अवरोध गरियो । क्याम्पसहरूमा देखिएको 'अति राजनीतीकरण'ले स्वायत्ततामा जान तयार क्याम्पसका प्रशासनिक संचरनासहित स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि, समाजसेवी, दाता, अभिभावक, विश्वविद्यालयका प्रतिनिधिमा देखिएको नीतिहीनताका कारण सुधार परियोजनाले साकार रूप लिन सकेन । राजनीतिक भागबन्डाभन्दा पनि क्याम्पसलाई प्राज्ञिक, प्रशासनिक र आर्थिक रूपमा सबल गराउन सक्ने हुटहुटी भएको प्राज्ञलाई क्याम्पस प्रमुख नियुक्त गर्न नसकेका कारण त्रिविको सुधारले बाटो समात्न सकेन ।

त्रिवि स्वायत्ततासम्बन्धी नियम, २०६२ अनुसार क्याम्पसमा आवश्यकताअनुसार पहिला ज्यालादारी वा आंशिक भनेर राख्ने र पछि मासिक वा करारमा लैजाने सोच नै त्रिवि नियमको कमजोर पक्ष देखियो । त्रिविले समय-समयमा विज्ञापन गरेर शिक्षक कर्मचारीलाई आवश्यक मात्रामा छनोट गर्नुपर्नेमा ०४७ पछि ०५४, ०५८, ०६४, ०६८, ०७२ र ०७४ गरी जम्मा ६ पटक खुला र आन्तरिकका लागि विज्ञापन गरेर पनि योग्य मानिसलाई भित्र्याउन नसक्नु उच्च शिक्षामा रहेको पुरानो समस्या हो ।

०७७ मा शिक्षकका लागि गरेको खुला विज्ञापनअनुसारको परीक्षा २०८० सम्म लिन नसक्नुले समस्यालाई देखाउँछ । र, लामो समयदेखि विज्ञापन गरेर सेवा आयोगले कर्मचारी राख्न नसक्दा क्याम्पसले भर्ना गरेका कर्मचारी पछि त्रिविका लागि नै बोझ हुने अवस्था छ । सुधारविनाको 'कस्ट रिकभरी र कस्ट सेयरिङ'जस्ता परियोजनाको लक्ष्य पूरा गर्न क्याम्पस प्रमुखहरूले नै प्रमुख भूमिका खेल्न सकेनन् । विद्यार्थी कम भएका र नयाँ विषयमा विद्यार्थीको चापअनुसार दरबन्दी मिलान गर्न दुवै परियोजनाले चासो दिएनन् ।

त्रिवि सुधारका लागि १९९४-२०२२ सम्मका परियोजनामा प्राध्यापक, कर्मचारी र विद्यार्थीमा अपनत्व देखिएन । त्रिविले विद्यार्थी भर्ना, परीक्षा र नतिजा प्रकाशनका लागि आवश्यक जनशक्तिको अभाव झेलेको छ । बाहिरबाट हेर्दा कतै-कतै भौतिक सम्पन्नता देखिए पनि प्राध्यापकले विश्वविद्यालयमा बसेर अनुसन्धान गर्ने कोठाको समेत अभाव छ ।

त्रिविले क्याम्पसदेखि केन्द्रसम्म भोक लागेका वेला खान पाउने क्यान्टिन र शौचालयको समेत सुधार गर्न सकेन । विद्यार्थी संख्या घट्दै जाने तर केन्द्रीय विभागलाई टुक्रा पार्ने नीतिको अन्त्य गरी खर्च नियन्त्रण गरेर पेन्सन कोषलाई बलियो बनाउनुपर्छ । उत्पादित जनशक्तिलाई देशमै खपत गर्न देशभित्र काम दिन सक्ने वातावरण सरकारले बनाउनुपर्छ । बदलिएको राजनीति र समयअनुसार प्रविधि प्रयोगमा लिबरल 'आर्ट्स' विषयको उत्पादन आवश्यक देखिन्छ । सरकारका तीनवटै तहमा उच्च जनशक्तिलाई तिरस्कार गर्ने, होच्याउने र दुःख दिने वातावरणबाट मुक्त गरेर विद्यार्थी र अनुसन्धानकर्ताप्रतिको सकारात्मक सोच विकास गर्नुपर्छ ।

निष्कर्ष : १९९३ देखि २०२२ सम्म सञ्चालन भएका विश्व बैंकका सबै परियोजनाले उच्च शिक्षामा स्वायत्तताको बाटोबाट वास्तविक सुधार गर्न सकेनन् । विश्व बैंक र सरकारको मुख्य ध्यान 'कस्ट रिकभरी र कस्ट सेयरिङ' मात्रै देखियो । त्रिविका पदाधिकारीले त्रिविको ठूलो आकारलाई समस्या होइन, गौरवको विषय भएको कुरा ४९औँ दीक्षान्तमा देखिँदा सुधारको कामले सफलता नपाएको मान्न सकिन्छ । तैपनि त्रिविमा नियम संस्थागत रूपमा लागू हुन नसक्दा उपकुलपतिको टाउकामा सबै जिम्मा लगाएर उच्च शिक्षाका सबै उद्देश्य पूरा हुन्नन् । डिन, डाइरेक्टर, परीक्षा नियन्त्रक, क्याम्पस प्रमुखसम्मलाई जिम्मेवार बनाउँदा र देखिने 'अति राजनीति'बाट विद्यार्थी, शिक्षक र कर्मचारीलाई परै राखेर ताल्चा भुन्ड्याउने र पदाधिकारी पनि कसैको मात्र बनिदिने अपसंस्कृति हटाउन सकेमा त्रिविका वर्तमान कुलपतिले उपकुलपति नियुक्तिमार्फत दिन खोजेको सन्देशले सार्थकता पाउनेछ । (नयाँ पत्रिका)

नयाँ स्टक एक्सचेन्ज अध्ययन गर्न समिति गठन

काठमाडौं । नयाँ स्टक एक्सचेन्जलाई लाइसेन्स दिने वा नदिने विषयमा निर्णय गर्न अध्ययन समिति गठन गरिएको छ । मंगलबार बसेको मन्त्रिपरिषद्ले नेपाल राष्ट्र बैंकका पूर्वडेपुटी गभर्नर चिन्तामणि सिवाकोटीको संयोजकत्वमा अध्ययन समिति गठन गरिएको हो । समिति सदस्यहरूमा अधिवक्ता सिजन गुरागाईं र चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट सुजनकुमार आचार्य रहेका छन् ।

समितिले पुँजीबजारको विकासको अवस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्याससमेतको अध्ययन गरी नेपालमा दोस्रो स्टक एक्सचेन्ज आवश्यकताको विषयमा ४५ दिनभित्र प्रतिवेदन बुझाउनेछ । समितिका संयोजक चिन्तामणि सिवाकोटीले तोकिएकै समयसीमाभित्र प्रतिवेदन बुझाउने गरी काम गर्ने बताए ।

२१ भदौ ०७९ मा बसेको तत्कालीन मन्त्रिपरिषद्को बैठकले नयाँ स्टक एक्सचेन्जलाई लाइसेन्स दिन बाटो खुला गरिदिएको थियो । लाइसेन्स पाएसँगै धितोपत्र बोर्डले स्टक एक्सचेञ्जका लागि ४५ दिन अवधि राखेर २ असोज ०७९ मा आवेदन आह्वान गरेको थियो । आवेदन दिने म्याद नसकिँदै त्यसलाई स्थगित गर्न भन्दै सर्वोच्च अदालतको अल्पकालीन अन्तरिम आदेश आएकाले ४ कात्तिक ०७९ मा बोर्डले स्टक एक्सचेन्ज र कमोडिटी एक्सचेन्जको आवेदन स्थगित गरेको थियो ।

उक्त रिट सर्वोच्चले खारेज गरिदिएपपछि बोर्डले पुनः आवेदन दिन बाँकी रहेको १० दिन म्याद राखेर ३० चैत ०७९ मा आवेदन आह्वान गरेको थियो । त्यसपछि नयाँ स्टक एक्सचेञ्जका लागि हिमालयन स्टक एक्सचेन्ज, नेसनल स्टक एक्सचेन्ज अफ नेपाल र अन्नपूर्ण स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडले आवेदन दिएका थिए । बोर्डले स्टक एक्सचेन्जको लाइसेन्सका लागि मूल्यांकन समिति गठन गरेर प्रक्रिया अगाडि बढाएपछि मन्त्रिपरिषद्को २६ वैशाख ०८० को बैठकले स्टक एक्सचेन्जको लाइसेन्स प्रक्रिया रोक्ने निर्देशन दिएको थियो ।

यसैबीच संसद्को अर्थ समितिले पनि २९ जेठ ०८० मा स्टक एक्सचेन्जको लाइसेन्स प्रक्रिया समितिबाट विस्तृत अध्ययन पूरा नहुँदासम्म रोक्न अर्थ मन्त्रालयल र धितोपत्र बोर्डलाई निर्देशन दियो । त्यसको पाँच महिनापछि २४ कात्तिकमा समितिले लाइसेन्स प्रक्रिया अघि बढाउन बाटो खोलिदिएको थियो ।

धितोपत्र बोर्डका निवर्तमान अध्यक्ष रमेशकुमार हमालले अर्थ समितिबाट बाटो खुला भएपछि आवेदन दिएका कम्पनीमध्ये कुनै एकलाई लाइसेन्स दिलाउनका लागि मूल्यांकन समिति गठन गरी अघि बढाउन खोजेका थिए । तर, मन्त्रिपरिषद्बाट तत्कालीन समयमा रोकिएको हुँदा हमाल पछि हट्न बाध्य भए । अर्कोतर्फ, नयाँ स्टक एक्सचेन्जको लाइसेन्समा नीतिगत भ्रष्टाचार भएको भन्दै सांसददेखि अन्य सरोकारवाला निकायहरूले समेत आलोचना गरे । चर्को आलोचना भएपछि अन्योलमा रहेको नयाँ स्टक एक्सचेन्चलाई अध्ययन गरेर मात्र अघि बढाउने सरकारले निर्णय गरेको हो ।

सरकारले नेपालमा स्टक एक्सचेन्जको आवश्यकता भए नभएको विषयमा २९ साउन ०७६ मा पनि तत्कालीन सासंद रामकुमारी झाँक्रीको संयोजकत्वमा गठीत पुँजीबजार र मुद्रा बजारसम्बन्धी अध्ययन उपसमिति बनेको थियो । उक्त उपसमितिले ०७५ मा बुझाएको प्रतिवेदनले नयाँ स्टक एक्सचेन्जको विकल्पभन्दा पनि भएको स्टक एक्सचेन्जको पुनर्संरचना गर्नुपर्ने सुझाव दिएको थियो ।

नेप्सेको चुक्तापुँजी बढाउने, विदेशी रणनीति भित्र्याउने र सरकारको स्वामित्व रहेको सेयरलाई अन्य निजीक्षेत्रलाई दिएर लैजानुपर्ने प्रतिवेदनमा उल्लेख छ । तत्कालीन समिति संयोजक झाँक्री पनि नयाँ स्टक आवश्यक नभएको बताउँछन् । अहिले नयाँ स्टक एक्सचेन्सलाई लाइसेन्स दिनुमा केही स्वार्थ समूह लागेकोसमेत उनको आरोप छ । उनले भनिन्, 'एक हप्ताअघि त्यही अर्थ समितिका सांसदहरूले लाइसेन्स कुनै हालतमा दिनुहुन्न भन्ने अनि अहिले फेरि लाइसेन्स दिन सहमति जनाउने कसरी सम्भव छ, यसमा कुनै स्वार्थ छैन भनेर कसरी पत्याउने ?'

घले गाउँमा १० हजार पर्यटक भित्रिए

लमजुङको क्व्होलासौँथर गाउँपालिका–३ मा पर्ने घले गाउँमा एक वर्षमा नौ हजार ६ सय ५७ जना पर्यटक भित्रिएका छन् । स्मार्ट भिलेज र सुखी गाउँका रूपमा परिचित घले गाउँ आन्तरिक र बाह्य पर्यटकको गन्तव्य बनेको छ । कोरोनापछि अहिले घले गाउँमा पर्यटक आगमन पुरानै लयमा फर्किएको छ ।

यो समुद्री सतहबाट दुई हजार एक सय मिटर उचाइमा रहेको छ । पर्यटकीय गाउँबाट सुरू भएको घले गाउँको उपमा अहिले स्मार्ट भिलेज र सुखी गाउँका रूपमा परिचित छ । दुई दशकभन्दा बढी आन्तरिक पर्यटन विकासले घले गाउँलाई दक्षिण एसियामै नमुना ग्रामीण पर्यटकीय गाउँका रूपमा प्रख्यात बनायो । स्मार्ट भिलेज घले गाउँका घर एकैनासले रातो रङका जस्ता राखिएको पर्यटन व्यवस्थापन समिति ग्रामीण पर्यटन घले गाउँका अध्यक्ष प्रेमबहादुर घलेले बताए ।

गाउँ पर्यटन प्रवर्द्धन मञ्च (भिटोफ), गण्डकी प्रदेशलगायत निकायले उत्कृष्ट होमस्टेको श्रेणीमा राखेको घलेगाउँ दुईपल्ट दक्षिण एसियाकै नमुना गाउँ घोषित हुन सफल भइसकेको छ । ०५६ देखि स्थानीयले पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमको सुरूवात गरेका थिए । ०५७ देखि १२ घरबाट घले गाउँमा होमस्टे सञ्चालन गरिएको थियो । घले गाउँका एक सय ३५ घरमध्ये हाल ४२ घरमा होमस्टे सञ्चालन गरिएको छ । न्यानो आतिथ्यताका माध्यमबाट घले गाउँमा गरिने परम्परागत संस्कृति, रहनसहन, मौलिक उत्पादन तथा सेवाका साथ होमस्टेले पर्यटकलाई आकर्षित गरेको छ । गाउँमा यातायातको सुविधा भएपछि पर्यटक सीधै होमस्टेका लागि पुग्ने गरेका छन् । ०५७ सालबाट होमस्टे सञ्चालनमा आएको घले गाउँमा ४२ घरले नियमित सेवा दिइरहेका छन् ।

घले गाउँमा दैनिक तीन सयभन्दा बढी पाहुनालाई सेवा दिन सक्ने क्षमता रहेको घले गाउँ पर्यटन व्यवस्थापन समितिले जनाएको छ । घले गाउँमा पर्यटकको आगमनसँगै स्थानीय बासिन्दाको आर्थिकस्तर पनि उकासिएको छ ।

खेलकुद

यू-१९ विश्वकपमा नेपाल पाकिस्तानसँग पराजित

आइसिसी यू-१९ विश्वकप क्रिकेट प्रतियोगितामा नेपाल पाकिस्तानसँग पाँच विकेटले पराजित भएको छ । प्रतियोगितामा नेपालले लगातार दुई खेलमा पराजय बेहोरेको हो । यसअघि नेपाल न्युजिल्यान्डसँग ६४ ले हारेको थियो । समूह 'डी'मा नेपाल र अफगानिस्तानले आफ्ना दुवै खेल गुमाएका छन् ।

पहिलो खेलमा अफगानिस्तानलाई हराएको पाकिस्तानले लगातार दोस्रो जित निकाली सुपर सिक्समा स्थान पक्का गरेको छ । लगातार दोस्रो हार बेहोरे पनि नेपालको सुपर सिक्समा पुग्ने सम्भावना बाँकी छ । नेपालले अब समूहको अन्तिम खेलमा शुक्रबार अफगानिस्तानसँग प्रतिस्पर्धा गर्नेछ । यस समूहमा न्युजिल्यान्ड र पाकिस्तानले दुई खेलबाट समान ४ अंक बटुलेका छन् । रनरेटमा पाकिस्तान शीर्ष स्थानमा छ । नेपाल रनरेटका आधारमा तेस्रो स्थानमा छ ।

दक्षिण अफ्रिकाको इस्ट लन्डनमा नेपालले पहिलो ब्याटिङ गरेको थियो । पाकिस्तानी सिमर र स्पिनरले कसिलो बलिङ गर्दा नेपालले स्कोर बोर्डमा चुनौतीपूर्ण योगफल खडा गर्न सकेन । नेपालले ५० ओभरमा सबै विकेट गुमाएर १९७ रन मात्र बनाएको थियो । प्रतिओभर ३.९४ रनरेट आवश्यक परेको पाकिस्तानले संघर्ष गर्दै ४७.४ ओभरमा पाँच विकेटको क्षतिमा २०१ रन बनायो । पाकिस्तानले १४ बलअघि नै जित निकालेको हो ।

पाकिस्तानलाई लगातार दोस्रो खेलमा जित दिलाउने क्रममा अजान अवैसले नटआउट ६३ रनको योगदान दिए । उनले ८२ बलमा ६ चौका प्रहार गरे । उनले हारून अर्सदसँग छैटौं विकेटका लागि ३३ बलमा ३३ रनको साझेदारी गरे । अजानले दीपक डुम्रेको ०.४ ओभरमा चौका प्रहार गर्दै पाकिस्तानलाई जित दिलाए । हारूनले १८ बलमा दुई चौकाको मद्दतमा १५ रन बटुले ।

पाकिस्तानले लक्ष्य पछ्याएको इनिङ्समा सामल हुसैन र सहजैव खानले पहिलो विकेटका लागि ८० रनको साझेदारी गरेका थिए । दुवै ओपनरले २० ओभरसम्म आफ्नो विकेट दिएनन् । इनिङ्सको २१औँ ओभरमा आकाश चन्दले बलिङ गरे । यसै ओभरमा उनले नेपाललाई एकैपटक दुई सफलता दिलाए । उनले २१.२ ओभरमा हुसैनलाई क्याच आउट गराए । त्यसवेला पाकिस्तान ८०-१ को स्थितिमा थियो । २१.४ ओभरमा आकाशले सहजैवलाई क्याच आउट गराउँदै पाकिस्तानमाथि दबाब राखे । दुई बलको अन्तरमा दुई विकेट गुमाउँदा पाकिस्तान एकाएक दबाबमा आएको थियो । हुसैनले ५९ बलमा चार चौका र एक छक्काको सहयोगमा ३७ रन जोडे ।

सहजैवले ७० बल खेलेर तीन चौका र एक छक्का प्रहार गरी ३७ रन नै जोडे । प्रतिस्पर्धामा आकाशले ९ ओभरमा ३४ रन खर्चेर सर्वाधिक तीन विकेट लिए । नेपालका कप्तान देवले पाकिस्तानविरूद्ध आठजना बलर प्रयोग गरेका थिए । सिनियर टोलीबाट खेलिरहेका गुल्सन झाले १० ओभरमा एक मेडन राखी २९ रन खर्चे । दुर्गेश गुप्ताले ३८ रन खर्चे । नेपालका लागि दीपेश कँडेल र आकाश त्रिपाठीले समान एक विकेट लिएका थिए । नेपालका पाँच बलर विकेटविहीन भए । नेपालले इनिङ्सको मध्यतिर पाकिस्तानलाई दबाबमा राखेको थियो । साद वैगको विकेट पतन हुँदा पाकिस्तान १०४-४ को स्थितिमा रह्यो ।

सुरूवाती ब्याटिङ गरेको नेपालको मध्यक्रम चल्न सकेन । न्युजिल्यान्डसँगको खेलमा ९० रन बटुलेका अर्जुन कुमाल पाकिस्तानविरूद्ध चल्न सकेनन् । उनले १२ बलमा ६ रन मात्र बटुले । उनी नेपालको पहिलो विकेटका रूपमा आउट भए । तेस्रो क्रममा ब्याटिङ गरेका आकाश त्रिपाठीले १० बलमा ६ रन बटुले । त्यसपछि विपिन रावल र कप्तान देव खनालबीच तेस्रो विकेटका लागि ३८ रनको साझेदारी भएको थियो । देवले ३७ बलमा तीन चौकाको सहयोगमा २३ रन बटुले । ओपनर विपिन इनिङ्सको २६.४ ओभरमा आउट भए । उनी आउट हुँदा नेपाल ९६-५ को स्थितिमा रह्यो । उनले ६८ बलमा चार चौका र एक छक्का प्रहार गरी सर्वाधिक ३९ रनको योगदान दिए ।

मध्यक्रमका गुल्सनले ४७ बलमा १८, दीपकले ५८ बलमा २६ तथा दीपेक कँडेलले १३ रन बनाए । दीपेश आउट हुँदा नेपाल ४२.२ ओभरमा १४८-७ को स्थितिमा रह्यो । त्यसपछि पुछारका सुवास भण्डारीले २४ बलमा २० तथा आकाश चन्दले ११ बलमा १६ रनको योगदान दिए । आकाशले समान एक चौका र छक्का प्रहार गरे । पाकिस्तानका लागि मिनहासले २३ रन खर्चेर सर्वाधिक तीन विकेट लिए । अहमाद हसनले दुई विकेट लिए ।

झापा गोल्डकप १९ फागुनदेखि

मोफसलकै प्रतिष्ठित फुटबल प्रतियोगिता झापा गोल्डकप १९ फागुनदेखि हुने भएको छ । छैटौं संस्करणको यो गोल्डकप २८ फागुनसम्म बिर्तामोडस्थित डोमालाल राजवंशी रंगशालामा हुनेछ । आयोजक झापा गोल्डकपले मंगलबार पत्रकार सम्मेलन गर्दै प्रतियोगिताबारे जानकारी दिएको हो । ०७८ मा पाँचौं संस्करण भएको झापा गोल्डकप गत वर्ष स्थगित भएको थियो । झापाको भद्रपुरस्थित पुरानो रंगशाला मेची रंगशालामा भद्रपुर-झापा गोल्डकप आयोजना गर्नका लागि यो गोल्डकप गत वर्ष स्थगित गरिएको थियो । छैटौं झापा गोल्डकपमा आयोजकको तर्फबाट झापा- ११ फुटबल क्लबसहित नेपालका ७ र विदेशी ३ गरी दस टिमले सहभागिता जनाउने आयोजक झापा गोल्डकपका अध्यक्ष विनोद बस्नेतले जानकारी दिए । यस वर्ष गोल्डकपमा पुरस्कारको राशि पनि केही वृद्धि भएको छ । यसपटक झापा गोल्डकपको विजेता टिमले नगद १३ लाख रूपैयाँ हात पार्नेछ भने उपविजेताले नगद सात लाख रूपैयाँ पाउने अध्यक्ष बस्नेतले जानकारी दिए ।

गत संस्करणमा विजेतालाई नगद १२ लाख ५५ हजार र उपविजेतालाई ६ लाख पाँच हजार रूपैयाँ दिइएको थियो । प्रतियोगिताका मस्ट भ्यालुएबल प्लेयरलाई एकथान मोटरसाइकल प्रदान गरिनेछ । उत्कृष्ट गोलकिपर, उत्कृष्ट डिफेन्डर, उत्कृष्ट मिडफिल्डर, उत्कृष्ट प्रशिक्षक र उच्च गोलकर्ताले २५ हजार रूपैयाँ पुरस्कार पाउनेछन् । प्रत्येक खेलको प्लेयर अफ द म्याचले नगद ११ हजार रूपैयाँ पाउने अध्यक्ष बस्नेतले जानकारी दिए ।

छैटौं संस्करणको उद्घाटन समारोहमा झापा जिल्लाका एकजना पुराना फुटबल खेलाडीलाई नगद २५ हजारसहित सम्मान गरिने अध्यक्ष बस्नेतले जानकारी दिए । यो वर्ष पनि खेल सञ्चालन हुने रंगशालाको जग्गादाता डोमालाल राजवंशीको परिवारलाई नगद २५ हजार रूपैयाँ सहयोग प्रदान गरिने उनले बताए । प्रतियोगिता सम्पन्न गर्न करिब एक करोड ४० लाख खर्च लाग्ने अध्यक्ष बस्नेतले बताए । प्रतियोगिता सञ्चालनको लागि महासचिव गजेन्द्रबहादुर पौडेलको नेतृत्वमा ६ सदस्यीय सचिवालय गठन गरिएको छ ।

कर्पोरेट

● कृषि विकास बैंकले सबै सेवालाई पेपरलेस बनाउने

कृषि विकास विकासले आफ्ना सबै सेवालाई पेपरलेस बनाउने रणनीति राखेको बताएको छ । आइतबार ५७औं वार्षिकोत्सव मनाउँदै बैंकले उच्च प्रविधिको प्रयोग गरी चालू आर्थिक वर्षमा पेपरलेस बनाई अटोमेसनमा लैजाने रणनीति राखेको बताएको छ । त्यसैगरी, बैंक दीर्घकालीन लक्ष्यप्राप्तिमा स्रोत परिचालन, कर्जा प्रभागको वृद्धि एवं कर्जा मिश्रणको समुचित व्यवस्थापन, गैरबैंकिङ सम्पत्ति व्यवस्थापन, बजारमैत्री ब्याजदर व्यवस्थापन तथा अन्तर्राष्ट्रिय उच्चतम बैंकिङ अभ्यासको पालना गर्न पनि कटिबद्ध रहेको बताएको छ ।

आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउन सरकारको प्राथमिकतामा रहेका उत्पादनमूलक उद्योग, पर्यटन, निर्माण तथा हाइड्रोपावर, कृषिलगायतका क्षेत्रमा कर्जा लगानी गरी आर्थिक समृद्धिका लागि योगदान गर्दै आएको बैंकले जनाएको छ । त्यस्तै, बैंकले सेवाग्राहीलाई प्रविधिमार्फत जोड्न डिजिटल बैंकिङसहित ग्राहकका जिज्ञासा सम्बोधन गर्न च्याटबोटसमेत सुरु गरेको बताएको छ । पर्यटन व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्न होटेल, लज, रेस्टुरेन्ट, होमस्टेमा पनि पर्याप्त लगानी गरेको बताएको छ ।

देशको कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय एवं प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यसहित ०२४ सालमा स्थापना भएको थियो । सरकारको खुला र उदार अर्थनीति लागूपछि सहरी क्षेत्रको निक्षेप संकलन गरी ग्रामीण क्षेत्रको आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यसहित बैंकले ०४१ बाट वाणिज्य बैंकिङको सुरुवात गरेको थियो भने ०६२ मा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'क' वर्गको इजाजतपत्र प्राप्त गरेको बैंकले जनाएको छ । बैंकले हाल दुई सय ८१ शाखा, २२ एक्सटेन्सन काउन्टर, एक सय २९ एटिएममार्फत बैंकिङ सेवा दिँदै आइरहेको छ ।

● काठमाडौंमा नेपाल इन्भेष्टमेन्ट मेगा बैंकका दुई नयाँ शाखा

नेपाल इन्भेष्टमेन्ट मेगा बैंक लिमिटेडले बिहीबारदेखि काठमाडौंमा दुईवटा नयाँ शाखा विस्तार गरेको छ । बैंकले काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं ३१ मा शंखमूल शाखा र काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं २९ मा अनामनगर शाखा सञ्चालनमा ल्याएको हो । यी दुई शाखा गरी बैंकका शाखा संख्या दुई सय ६४ पुगेको छ । नयाँ शाखाबाट बिहीबारदेखि नै सम्पूर्ण बैंकिङ सेवा सुरु भएको छ । बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योतिप्रकाश पाण्डेले नयाँ शाखाको उद्घाटन गरे । उद्घाटन कार्यक्रममा सिइओ पाण्डेले नयाँ शाखाबाट ग्राहक महानुभावलाई उत्कृष्ट बैंकिङ सेवा तथा सुविधा दिने बताए । हाल बैंकले दुई सय ६४ शाखा कार्यालय, ६३ वटा एक्सटेन्सन काउन्टर, एक सय १३ वटा शाखारहित बैंकिङ र दुई सय ५५ वटा एटिएममार्फत सेवा दिँदै आएको छ ।

● अल्टिमाको नयाँ प्रडक्टमा आइएमई पेमार्फत भुक्तानीमा छुट

डिजिटल वालेट 'आइएमई पे'ले यही माघ महिनादेखि आफ्नो एपमा 'अहिले नखेले कहिले' नामक रू. १ को खेल सार्वजनिक गरेको छ।

यसअघि पनि आफ्नो एपभित्र यसरी विभिन्न किसिमको खेल गर्दै आइरहेको आइएमई पेले यस संस्करणमा अल्टिमा लाइफस्टाइलसँग आबद्ध भई रू. १ खेल सुरु गरेको छ । खेलको उपहारस्वरूप १० वटा अल्टिमाको प्रडक्टहरू राखेको छ।आइएमई पे एपका प्रयोगकर्ताहरूले रू. १ मा आफूलाई मनपर्ने प्रडक्ट छानेर सो खेल खेल्न सक्नेछन्।

यसका अतिरिक्त अल्टिमाले नेपाली बजारमा ल्याएको नयाँ प्रडक्ट- अल्टिमा बुम १६१ क्युमा पनि आइएमई पेमार्फत खरिदमा छुट दिने जानकारी सार्वजनिक गरेको छ। साथै प्रयोगकर्ताहरूले दराज एपबाट माघ ४ देखि माघ ८ सम्म अल्टिमा बुम १६१ क्यु खरिद गर्दा आइएमई पेबाट भुक्तानीमा १५ प्रतिशत अतिरिक्त छुट (रू १५० सम्म) पनि प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

● कैलाश हेलिकोप्टरले प्रिमियम मूल्यमा आइपिओ ल्याउने

कैलाश हेलिकोप्टर सर्भिसेजले प्राथमिक सेयर निष्कासन (आइपिओ) जारी गर्ने भएको छ । कम्पनीले सय रुपैयाँ अंकित दरमा जारी पुँजी ३५ करोडको १० प्रतिशतले हुन आउने तीन लाख ५० हजार कित्ता सेयर ल्याउने भएको भएको हो । धितोपत्र निष्कासन तथा बिक्री प्रबन्धकमा मुक्तिनाथ क्यापिटललाई नियुक्त गरेको बैंकले जनाएको छ ।

कैलाश हेलिकोप्टरका प्रबन्ध सञ्चालक प्रतापजंग पाण्डे र मुक्तिनाथ क्यापिटलका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत कविन्द्रध्वज जोशीले धितोपत्र निष्कासनसम्बन्धी सम्झौतापत्रमा हस्ताक्षर गरेका हुन् । निष्कासन हुने साढे तीन लाख कित्ता प्रिमियम मूल्यमा जारी गर्ने पनि कम्पनीले जनाएको छ ।

● विश्व बैंकका कन्ट्री डाइरेक्टर र योजना आयोगका उपाध्यक्षबीच भेटवार्ता

राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष डा. मीनबहादुर श्रेष्ठसँग विश्व बैंकका माल्दिभ्स, नेपाल र श्रीलंका हेर्ने कन्ट्री डाइरेक्टर फेरिस हदाद जेर्बोसले भेटवार्ता गरेका छन् । शुक्रबार भएको भेटवार्तामा विश्व बैंकको कन्ट्री पार्टनरसिप फ्रेमवर्क (सिपिएफ) र नेपालको १६औं विकास योजनाबीच कसरी तादात्म्य मिलाउने भन्ने विषयमा छलफल भएको बताइएको छ । योजना आयोगका उपाध्यक्ष श्रेष्ठले अब बन्ने १६औं योजना पूर्वाधार, सामाजिक क्षेत्रलगायत खासगरी उत्पादन र रोजगारीमा केद्रित हुने बताए । यस्तै, विकास लागि भएका संरचनात्मक समस्याहरू पहिचान गरी समाधान गर्न १६औं योजनाले विशेष ध्यान दिने पनि उनको भनाइ थियो । विश्व बैंकलगायतका विकास साझेदारहरूले नेपालका लागि गरेको सहयोगका लागि उनले जेर्बोसलाई धन्यवाद दिए ।

● एलजी फ्ल्यागसिप सोरुमको शुभारम्भ

चौधरी ग्रूपअन्तर्गत एलजी ब्रान्डमातहत एलजी सपी सोरुम सञ्चालनमा आएको छ । एलजी इलेक्ट्रोनिक्स इन्कका एक्सपोर्ट निर्देशक केइथ की सु चुङ र चौधरी ग्रूपका प्रबन्ध निर्देशक निर्वाण चौधरीले सोरुमको उद्घाटन गरेका हुन् ।

आधुनिक डिजाइनमा खोलिएका यी सोरुममा एलजी ब्रान्डका एलइडी टिभी, वासिङ मेसिन, रेफ्रिजेरेटर, डिसवासर, एयर कन्डिसनर, माइक्रोवेभ ओभनलगायतका घरायसी विद्युतीय सामग्री उपलब्ध हुने बताइएको छ । सोरुम हप्ताको सातै दिन खुल्ने पनि बताइएको छ ।

साथै, सोरुम शुभारम्भका अवसरमा विशेष छुट, शून्य प्रतिशत किस्ताबन्दी, एक्सचेन्ज अफर तथा लोयल्टी कार्यक्रमको पनि सुविधा रहेको सोरुम व्यवस्थापनले जनाएको छ । त्यसैगरी, एलजी सपी सोरुमले फ्री डेलिभरी र फ्री इन्टलेसन सेवासमेत दिँदै आएको बताइएको छ ।

● एनआइसी एसिया लघुवित्तको अध्यक्षमा सुवर्ण पौडेल

एनआइसी एसिया लघुवित्तको अध्यक्षमा सुवर्ण पौडेल नियुक्त भएका छन् । एनआइसी एसिया बैंकको प्रतिनिधित्व गर्दै आएका सञ्चालक तथा अध्यक्ष सन्तोषकुमार राठीले राजीनामा दिएपछि संस्थाको सञ्चालक समितिको बैठकले राजीनामा स्वीकृत गरी पौडेललाई अध्यक्षमा नियुक्त गरेको हो । बैठकले सर्वसम्मतिमा नै हाल सञ्चालक रहेका पौडेल संस्थाको सञ्चालक समिति अध्यक्षमा चयन गरेको बताइएको छ ।

व्यवस्थापनमा स्नातकोत्तर गरेका पौडेलले हाल एसएमई फाइनान्सिङमा विद्यावारिधि गरिरहेका छन् । इमर्जिङ नेपालमा निमित्त प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको जिम्मेवारी बहन गरिसकेका उनीसँग व्यवसाय परामर्श, लगानी तथा वित्तीय क्षेत्र गरी एक दशकभन्दा बढीको कार्यानुभव रहेको छ ।

● बिवाइडीको नयाँ सोरुम सञ्चालनमा

विद्युतीय सवारीसाधन निर्माता कम्पनी बिवाइडीले ललितपुरमा नयाँ सोरुम सञ्चालनमा ल्याएको छ । सोरुम उद्घाटन ललितपुर महानगरपालिकाका प्रमुख चिरिबाबु महर्जनले गरेका हुन् । ललितपुरका लागि आधिकारिक वितरक इको ड्राइभ अटोमोबाइल प्रालिले सोरुम सञ्चालनमा ल्याएको हो ।

नयाँ सोरुम सञ्चालनमा आएँसगै बिवाइडीको विस्तार रणनीतिमा कोसेढुंगाको काम गरेको र विद्युतीय सवारीसाधन प्रविधिमा भएको नवीनतम प्रगति र दिगो यातायातका लागि आफ्नो बलियो प्रतिबद्धतालाई प्रमाणित गरेको कम्पनीले जनाएको छ । सोरुमले खरिदकर्ता र ग्राहकलाई 'वान स्टप सोलुसन' प्रदान गर्ने बताइएको छ, जहाँ एक्सचेन्ज, फाइनान्सिङका साथै फास्ट चार्जिङ स्टेसनसमेत उपलब्ध हुनेछ ।अत्याधुनिक सोरुममा नेपालकै पहिलो स्पोर्टी इलेक्ट्रिक एसयुभी बिवाइडी एट्टो ३ र भर्सटाइल बिवाइडी डल्फिनलगायतका विभिन्न अत्याधुनिक इलेक्ट्रिक सवारीसाधन हुनेछन् र ग्राहकले त्यहाँ ती सवारीसाधनमार्फत अद्वितीय अनुभव प्राप्त गर्न सक्ने कम्पनीले जनाएको छ ।

यो नयाँ सोरुमसहित बिवाइडीका नेपालभर १२ सोरुम, नौ सर्भिस सेन्टर र १५ चार्जिङ प्वाइन्ट पुगेका छन् ।

● फेडेरल र निर्माबीच दीर्घकालीन सहकार्य गर्ने समझदारी

फेडेरल रिइन्स्योरेन्स ब्रोकर्स लिमिटेड (एफआरबिएल) र नेपाल इन्स्योरेन्स एन्ड रिस्क म्यानेजमेन्ट एसोसिएसन (निर्मा)बीच सम्झौता भएको छ । सम्झौतापत्रमा एफआरबिएलका प्रबन्ध निर्देशक सुवर्ण पौडेल तथा निर्माका अध्यक्ष डा. रवीन्द्र घिमिरेले एक कार्यक्रमबीच हस्ताक्षर गरेका छन् ।

सम्झौताअनुसार बिमा, जोखिम व्यवस्थापन तथा सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रमा क्षमता अभिवृद्धि, खोज तथा अनुसन्धान साथै जागरण कार्यक्रमका लागि दीर्घकालीन सहकार्य हुनेछ ।

● भायानेटले ल्यायो 'बाई वान, गिफ्ट वान' योजना

भायानेट कम्युनिकेसनले 'बाई वान, गिफ्ट वान' योजना सार्वजनिक गरेको छ । यो योजनाअन्तर्गत इन्टरनेट नवीकरण वा नयाँ जडान गर्ने ग्राहकले आफ्ना प्रियजनलाई तीनमहिने १२५ एमबिपिएस निःशुल्क उपहार दिन सक्ने कम्पनीले जनाएको छ । साथै, उपहार नदिई थप एक महिनाको आफ्नै इन्टरनेट निःशुल्क प्राप्त गर्ने सुविधा पनि रहेको बताइएको छ ।

यस योजनामा योग्य बन्न भायानेटका ग्राहकले ३, ६ या १२ महिनाको सदस्यता अवधिसँगै १२५ एमबिपिएस वा सोभन्दा माथिको उच्च गतिको इन्टरनेट प्याकेज नवीकरण वा नयाँ जडान गर्नुपर्नेछ ।

एकपटक योग्य बनेपछि ग्राहकले एसएमएसमार्फत कोड पाउने र त्यही कोड आफ्ना आफन्तलाई दिन सक्नेछन् । यसरी कोड पाउने व्यक्तिले कम्पनीलाई सम्पर्क गरी २७ सय रुपैयाँबराबरको तीनमहिने १२५ एमबिपिएसबराबरको इन्टरनेट प्याकेज दाबी गर्न सक्ने कम्पनीले जनाएको छ ।

● ग्यालेक्सी एस-२४ सिरिजमा एनसेल र सामसङबीच सम्झौता

एनसेल र सामसङ नेपालबीच सामसङ ग्यालेक्सी एस-२४ सिरिजका स्मार्ट फोनमा आकर्षक बन्डलिङ सेवा र विशेष सुविधा उपलब्ध गराउन दुवै पक्षबीच सम्झौता भएको छ । सम्झौताअन्तर्गत एस-२४ सिरिज किन्न अग्रिम बुकिङ गर्ने पहिलो पाँच सयजना ग्राहकले आफ्नो इच्छाअनुसार एनसेलको स्पेसल लक्स नम्बर लिन पाउने बताइएको छ ।

सामसङ नेपालले शुक्रबारबाट नै ग्यालेक्सी एस-२४ सिरिजका स्मार्ट फोनका लागि अग्रिम बुकिङ लिन थालिसकेको छ । अग्रिम बुकिङ गर्ने ग्राहकले प्रिमियम नम्बरका साथै हरेक दिन ६ महिनासम्म ७० मिनेट अल नेट भ्वाइस, सात सय एमबी डेटा र ७० एसएमएस निःशुल्क पाउनेछन् ।माघ २३ सम्म वा स्टक रहँदासम्म अग्रिम बुकिङ गर्नेले बड्स, ट्याब्लेटलगायतका आकर्षक उपहारसमेत पाउने सामसङ नेपालले जनाएको छ ।

'ग्यालेक्सी एस-२४ सिरिज विशेष छ, किनकि हामीले अग्रिम बुकिङमा एनसेलका प्रिमियम नम्बर प्रदान गर्दै छौं,' सम्झौतापछि एनसेलका चिफ कमर्सियल अफिसर उमेर मोहसिनले भने, 'नवप्रवर्तन र अत्याधुनिक प्रविधिमार्फत नयाँ सम्भावना पहिल्याउन प्रतिबद्ध विश्वको अग्रणी टेक कम्पनीसँग साझेदारी गर्न पाएकोमा हामी उत्साहित छौं ।'

सामसङको ग्यालेक्सी एस-२४ सिरिजमा प्रयोगकर्ताको अनुभवलाई पुनः परिभाषित गर्ने अत्याधुनिक एआईका सुविधा, एआई लाइभ ट्रान्सलेट, प्रभावकारी सर्च रिजल्टका लागि सर्कल, नोट असिस्ट, ट्रान्सक्रिप्ट असिस्टजस्ता दैनिक जनजीवन सहज बनाउन सहयोग गर्ने विभिन्न अन-डिभाइस सुविधा प्रदान गर्ने बताएको छ । यो सिरिजले उच्च गोपनीयता र सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने र डिभाइस टाइटेनियमबाट बनेकाले बलियो पनि हुने कम्पनीको दाबी छ । एस-२४ सिरिजमा ग्यालेक्सी एस-२४ अल्ट्रा, ग्यालेक्सी एस-२४ प्लस र ग्यालेक्सी एस-२४ बेस रहेका छन् ।

● ६ महिनामा ओटिसी बजारमा दुई अर्ब ३४ करोडको सेयर कारोबार

चालू आर्थिक वर्षको दोस्रो त्रैमाससम्ममा ओभर द काउन्ट (ओटिसी) बजारमा दुई अर्ब ३४ करोडबराबरको सेयर किनबेच भएको छ । चालू आवको दोस्रो त्रैमासमा ६३ करोड ६५ लाख रुपैयाँको कारोबार भएको छ । २४ कम्पनीको प्रतिसेयर एक सय रुपैयाँदेखि एक हजार ८५ दशमलव ५ का दरले ५९ लाख ६७ हजार कित्ता सेयर किनबेच भएको हो । ओटिसी बजारमा नेपाल स्टक एक्सचेन्ज (नेप्से)मा सूचीकरण हुन नसकेका तथा सूचीकरण खारेजी भएका कम्पनीहरूको सेयर किनबेच हुने गर्छ । पहिलो त्रैमासमा एक करोड ३६ लाख कित्ता सेयर एक अर्ब ७१ करोड ६ लाख रुपैयाँमा किनबेच भएको थियो ।

यो मार्केटमा दलालविना नै शुक्रबार र सार्वजनिक बिदाका दिनबाहेक बिहान ११ बजेदेखि अपराह्न १ बजेसम्म नेप्सेमा कारोबार हुन्छ । सूचीकरण खारेजी भएका कम्पनीको सेयर किनबेच हुने व्यवस्था नभइरहेको अवस्थामा नेप्सेले पहिलोपटक ०६५ जेठमा 'ओटिसी बजार नियमावली, २०६५' ल्याएको हो । उक्त विनियमावलीअनुसार नेप्सेले स्वचालित कारोबारबाहेक छुट्टै काउन्टर खोली खरिदकर्ता र बिक्रीकर्ताको सीधै सम्पर्कबाट कारोबार गर्दै आएको छ । दोस्रो त्रैमासमा सबैभन्दा धेरै कारोबार गर्ने कम्पनीमा नेपाल हस्पिटालिटी एन्ड होटेलको प्रतिकित्ता एक सयका दरले २५ लाख ४४ हजार कित्ता सेयर किनबेच हुँदा दुई करोड ५४ लाख ४५ हजार रुपैयाँको कारोबार भएको छ । त्यस्तै, चितवन फुड इन्डस्ट्री, हिलटन हाइड्रो र स्नोरिभर कम्पनीको पाँच करोड रुपैयाँको कारोबार भएको छ । उक्त कम्पनीको प्रतिकित्ता सय रुपैयाँका दरले पाँच लाख कित्ता सेयर किनबेच भएको हो ।

● एनआरएनले गऱ्यो ६ करोड ६६ लाखबराबरको सहयोग

विश्वका ५९ देशका महाधिवेशन प्रतिनिधिहरूले इतिहासमै पहिलोपटक अनलाइन मतदानमार्फत अध्यक्षमा डा. बद्री केसीसहितको नयाँ कार्यसमितिले काम थाल्न नपाउँदै आएका तमाम अड्चन र चुनौतीबीच विगत तीन महिनामा परोपकार, लगानी, संस्थागत विकासलगायतका मुद्दामा सकारात्मक काम र पहलहरू सुरु भएका छन् ।

गैरआवासीय नेपाल संघ (एनआरएन)को नयाँ नेतृत्वले नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा ९० दिनमा करिब ६ करोड ६५ लाख ९१ हजार रुपैयाँबराबरको आर्थिक सहयोग गरेको जनाएको छ । नोभेम्बरमा डा. बद्री केसीको अध्यक्षतामा बनेको नयाँ कार्यसमितिले यसबीचमा मोबाइल ब्लडबस, अक्सिजन प्लान्ट स्थापना, जाजरकोट र रुकुम-पश्चिममा भूकम्पपीडितको सहयोग, खेल क्षेत्रलगायतमा आर्थिक सहयोग गरेको हो ।

गैरआवासीय नेपाली संघले कोशी प्रदेशको धरानमा, मधेश प्रदेशको जनकपुरमा मोबाइल ब्लडबस हस्तान्तरण गरेको छ । गैरआवासीय नेपालीहरूको सहयोगमा संकलित रकमबाट ७० लाख रुपैयाँ पर्ने एक-एकवटा मोबाइल ब्लडबस हस्तान्तरण गरिएको संघले जनाएको छ । आगामी २६ जनवरीमा लुम्बिनी प्रदेशमा पनि मोबाइल ब्लडबस हस्तान्तरण गर्ने तयारी गरिएको छ ।

नोभेम्बरमा गएको भूकम्प प्रभावित जाजरकोट र रुकुम-पश्चिममा पनि स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन, छात्रछात्रालाई 'न्यानो कपडा' वितरण गर्नुका साथै करिब एक करोड २४ लाख ६८ हजारबराबरको भौतिक तथा आर्थिक सहयोग गरेको संघले जनाएको छ । धनगढीको सेती प्रादेशिक अस्पताल र कञ्चनपुरको महाकाली प्रादेशिक अस्पतालमा अक्सिजन प्लान्ट स्थापना गरेको छ ।

यसैबीच, टी-२० विश्वकपमा सहभागी नेपाली क्रिकेट खेलाडीको सहयोगका लागि १० लाख रुपैयाँ क्यानलाई हस्तान्तरण गरेको छ । त्यस्तै, नेपाली भलिबल राष्ट्रिय टिमलाई आठ लाख, छैटौं एनआरएनए सुदूरपश्चिम फुटबल प्रतियोगितामा दुई लाख ५० हजार, पोखरा म्याराथनका लागि सात लाख ५० हजार, एनआरएनए इलाम गोल्डकपका लागि पाँच लाख रुपैयाँ आर्थिक सहयोग गरेको एनआरएनले जनाएको छ ।

एउटै दलले...

र एक्लै सरकार निर्माण गर्न एउटै दलले ४० प्रतिशत मत ल्याउनुपर्ने अवस्था देखिए पनि अहिलेकै संविधान अनुसार त्यो असम्भव रहेको छ। त्यही कारणले गर्दा संविधान संशोधन अपरिहार्य रहेको प्रष्ट हुन्छ। पद प्राप्तिका लागि सिद्धान्त र आफ्नो इतिहासको सिमारेखा नाघेरै गठबन्धन बनाउनुपर्ने नियत अहिले रहेकाले गर्दा त्यसलाई सुधार गर्नका लागि पनि संविधान संशोधन अपरिहार्य रहेको सबैको सामु प्रष्ट रहेको छ।

प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालले पद प्राप्तिका लागि कहिले एमाले र कहिले कांग्रेसको बैशाखी टेकेर आफ्नो स्वार्थमात्र पूरा गरिरहेका छन्। त्यही कारणले गर्दा मुलुक यतिबेला भागवण्डामा चलेको छ। अदालत देखि उच्च तहका राजनीतिक नियुक्तिहरू समेत भागवण्डा चलेको हुनाले त्यसरी नियुक्त भएका व्यक्तिहरूले निष्पक्ष भएर कार्य गर्न सक्ने सम्भावना नै रहँदैन/छैन।

अहिलेको दाहाल सरकार सत्ता गठबन्धनमा रहेका दलहरूको सरकार समेत हुन सकेको छैन। दलहरूभित्र पनि इतर पक्ष र संस्थापन पक्ष रहेकाले संस्थापन पक्षको मात्र सरकार रहेको जस्तो देखिएको छ। सत्तारूढ पार्टीहरूबाट आउने सिफारिसलाई प्रधानमन्त्रीले अस्वीकार गर्न सक्ने सम्भावना नै नरहेकाले वेष्ट प्राइमिनिष्टर पद्दतिको नै खिल्ली उडाइएको छ। कांग्रेस, माओवादी लगायतका दलहरूको सिद्धान्त नै मिल्दैन, सिद्धान्त नै नमिल्ने दलहरूले सरकार चलाउनु भनेको विकल्प रोज्ने नागरिकहरूको अधिकारलाई निस्कृय गर्नु नै हो।

जनताको विकल्प रोज्ने अधिकार खासेर सरकार सञ्चालन गर्न जनताको अधिकार खोस्नु र जनतालाई विकल्प रोज्नबाट बञ्चित गर्नु भएकाले गर्दा पनि अब संविधान संशोधन गरेरै भएपनि एउटै दलले बहुमत ल्याउन सक्ने व्यवस्था गरिनु उपर्युक्त हुनेछ। सरकारका लागि सरकार मात्रै बनाउनु खेलबाट बाहिर ननिस्किएसम्म अहिलेकै अवस्था कायम रहने भएकाले गर्दा अब संविधान संशोधनको प्रक्रियालाई अघि बढाउनु अहिलेको पहिलो आवश्यकता हो।

भ्रष्टाचारमा...

छन्। अख्तियारले गत असोज १५ गते सचिव मधुकुमार मरासिनीसहित ९ जनाविरुद्ध भ्रष्टाचारको मुद्दा दायर गरेको थियो। यसमा २३ करोड २७ लाख ५८ हजार ७७ रुपैयाँ भ्रष्टाचार भएको भन्दै अख्तियारले बिगो कायम गरी कैद सजाय र जरिवानाको मागदाबी गरेको थियो।

विकल भने सेक्युरिटी प्रिन्टिङ प्रेस खरिद प्रकरणमा प्रतिवादी छन्। उनीविरुद्ध गत वैशाखमा मुद्दा दायर भएको थियो। अख्तियारले विकल पौडेलसहित ९ जनालाई प्रतिवादी बनाएर २ अर्ब ६९ करोड रुपैयाँको मुद्दा दायर गरेको थियो। विकल एक्लैविरुद्ध अख्तियारले ६९ करोड ८ लाख ८२ हजार ८५४ रुपैयाँको बिगो मागदाबी कायम गरेको थियो।

सरकारकै...

मासिक र पाक्षिक पत्रिकाहरू सबैभन्दा बढि मारमा परेका छन्। अनलाइन पेपर भएकाले गर्दा पत्रिका बिक्रिमा कमी आएको छ। पत्रिका बिक्रिमा कमी आएको भएपनि स्थानीय निकायमा पत्रिकाले व्यावसायिक कर तिर्नुपर्ने र स्थानीय तहमा समेत दर्ता गर्नुपर्ने नियमले गर्दा समेत साना लगानीका स्वरोजगारमूलक पत्रपत्रिकाहरू संकटमा परेका छन्। स्थानीय तहमा व्यावसायिक कर तिर्नुपर्ने लगायतका समस्या अहिले देखिएको छ। त्यस विषयमा पत्रकार महासंघ समेत मौन रहनु दुःखदायी विषय हो। आजसम्म जुनसुकै मिडियामा कार्यरत रहेका प्रायः सबै पत्रकारहरूको पत्रकारिता साप्ताहिक पत्रिकाबाटै सुरु भएको हो। साप्ताहिक पत्रपत्रिका बन्द भएको खण्डमा पत्रपत्रिकामा काम गर्ने पत्रकार नै नपाइने अबस्था सिर्जना हुन सक्छ। विज्ञानले ठुलो चमत्कार गरेको टेष्टट्युबबाट बच्चा जन्माउने पद्दतिको विकास गरेको भएपनि टेष्टट्युबबाट अर्थात विर्य महिलाको पाठेघर मै नै राख्नुपर्ने हुन्छ। साप्ताहिक पत्रिका भनेका महिलाको पाठेघर जस्तै हुने भएकाले साप्ताहिक पत्रपत्रिकालाई बचाईराख्नुपर्ने दायित्व सरकारको समेत हो।

पछिल्लो समयमा सरकारले नै अघोषित रूपमा विज्ञापनमा रोक लगाएको छ। सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयले सरकारी मिडिया बाहेक अन्यलाई विज्ञापन सूचना उपलब्ध नगराउन अघोषित आदेश जारी गरेकाले सरकारी कार्यालय, विभाग, प्राधिकरणहरूले दिँदै आएको विज्ञापनमा समेत कटौती गरिएको छ। निजी क्षेत्रका व्यावसायीहरूले पहुँचको आधारमा विज्ञापन दिने गरेका हुनाले सबैको पहुँच पुग्न नसक्ने भएकाले गर्दा साप्ताहिक मासिक र पाक्षिक पत्रिका बन्द हुने क्रम बढ्दै गएको छ। पत्रकारिता क्षेत्रमा लागेका र राम्रो कलम चलाउने पत्रकारहरू समेत पछिल्लो समयमा पलायन हुने क्रम बढेको र सरकारले नै पत्रकारहरूलाई बेरोजगार बनाउने नीति लिएको देखिएकाले गर्दा विज्ञापन सुचना उपलब्ध नगराउने अघोषित आदेश तत्काल खारेज गरी सबै पत्रपत्रिकालाई समान रूपमा विज्ञापन उपलब्ध गराउने कार्यमा सरकार नै अग्रसर हुनुपर्ने अवस्था देखिएको छ। पत्रकारिताको मुख बन्द गराएर सत्ता सञ्चालन गर्दछौँ भन्नु अबको महाभुल बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन। श्रमजिवी पत्रकारहरूको पारिश्रमिक मात्र बढाएर पत्रपत्रिकाको विकास हुन सक्दैन् संस्था नै नरहे श्रमजिवी पत्रकारहरूले कसरी तलब पाउँछन् भन्ने हेक्का सरकारलाई होस्।

राजा आउ...

गरेको हुनाले जनताले चाहेको खण्डमा गणतन्त्र पनि नरहन सक्छ। गणतन्त्रलाई संविधानले अपरिवर्तनीय नभएको हुनाले यो परिवर्तन हुन सक्छ भन्ने हेक्का आफूहरूलाई ठुला बुद्धिजीवि हुँ भन्नेहरूलाई हेक्का हुनुपर्ने होइन र ? जनताले राजा आउ देश बचाऊ भन्ने नारा लगाउँदा यो कसरी असम्वैधानिक भयो त्यसको उत्तर सर्वोच्च अदालतको न्यायाधिश नै मैसकेका पूर्व न्यायाधिशहरूले जनतालाई दिनुपर्दछ।

पहिलाको संविधानमा व्यवस्था भएअनुसार नै राजाले देशमा शासन गर्ने गरेका थिए। त्यसबेला राजालाई संविधानभन्दा माथि राखिएको थियो। २०४७ सालको संविधानले राजालाई सम्वैधानिक राजसंस्थाको रूपमा राखेको थियो। राजाले सम्पूर्ण अधिकार मन्त्रिपरिषद्लाई हस्तान्तरण गरेका थिए। तर यतिको लामो समय सम्म पनि किन देशको विकास हुन सकेन त ? के देश विकासको लागि राजसंस्था नै बाधक हो भने जापन, नर्वे, स्वीडेन बेलायतमा अहिले पनि सम्वैधानिक रहेको छ। ती देशको विकास चरम रूपमा भएको छ। राजसंस्थालाई बाधक देख्नेहरूले भनिदिए पर्‍यो, राजसंस्थाबाधक हो भने बेलायत, जापान नर्वे, स्वीडेन लगायतका अन्य देशहरू कसरी विकसित भए त भनेर ?

जनतालाई भ्रुक्याउन र जनतालाई ढँटेर आफ्नो स्वार्थ पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रायोजित समाचार र लेखहरू प्रकाशित गरेर जनताको अधिकार खोस्न उद्दत रहेका आफूलाई महान् बुद्धिजीविहरूलाई आग्रह छ, संविधान हेर्नुहोस्। राजा आउ देश बचाउ भन्ने नारा लगाउँदा कसरी असम्वैधानिक भयो/हुन्छ भनेर त्यसको जवाफ तपाईहरूले जनतालाई दिनु पर्ने कि/नपर्ने ?

आफ्नो असफलता...

दिएका थिए। तर अहिले काठमाडौंबासीका घरमा कहिँ कतै हप्तामा २ पटक र केही कतै १ पटक मात्र पानी वितरण गरिएको छ। पानी वितरणको अवस्थाबारे सम्बन्धित निकायको जानकारी नै नलिई हावाका भरमा निर्देशन दिएको हुनाले त्यो निर्देशन पालना हुन सक्ने सम्भावना नै नरहेको सम्बन्धित निकायको भनाई रहेको छ।

प्रधानमन्त्री युगाण्डा जाने दिन ३ वटा निर्देशन दिए। जसमा सहकारीमा देखिएको समस्या समाधान गर्न गृह भूमि सुधार मन्त्री लगायतलाई निर्देशन दिए। त्यसैगरी प्रहरी समायोजनको प्रक्रिया छिटो भन्दा छिटो टुँग्याउन र भिजिट भिसा र श्रम स्वीकृति लिएर विदेश जाने नेपालीलाई विमानस्थलमा दुःख नदिन पनि निर्देशन दिए। १५ दिनभित्रमा प्रहरी समायोजनको प्रक्रिया टुँग्याउन प्रधानमन्त्रीले भने पनि त्यसको कार्यान्वयनका लागि पुरानो प्रहरी ऐन संशोधन हुनुपर्दछ। संसोधनको गृहले तयारी गरेपनि निष्कर्षमा पुग्न सकेको छैन।

संघीयता कार्यान्वयनका लागि प्रधानमन्त्री दाहालले पटक पटक निर्देशन सहित प्रतिवद्धता जनाउँदै आएका छन् तर त्यसका लागि संसदमा अड्किएको केही नेपाल ऐन संशोधन विधेयक भने अघि बढ्न सकेको छैन। तर प्रधानमन्त्री दाहाल भने आफ्नो निर्देशन कार्यान्वयन नभएकोमा अरूलाई दोष लगाएर आफू उम्किने प्रयासमा लागि परेका छन्।

विभिन्न विषयमा सम्बन्धित निकायको राय समेत नलिई हावाको भरमा निर्देशन दिने कार्यलाई प्रधानमन्त्री दाहालले प्राथमिकता राखेका हुनाले उनले दिएका निर्देशनहरू कार्यान्वयन हुन सकेका छैनन्। कतिपय निर्देशनहरू र विधेयक बनेर कार्यान्वयनमा आउनुपर्ने खालका रहेका छन्। विधेयक बनाएर संसदमा प्रवेश गराउने दायित्व सरकारको भएपनि सरकारले यसतर्फ ध्यानै नदिएको अवस्था रहेकाले संसद विजनेश विहिन अवस्थामा पहिला पनि रहेको थियो भने अब हिउँदे अधिवेशन पनि त्यस्तै हुने देखिएको छ। तर, पनि प्रधानमनत्री दाहाल भने निर्देशन दिन छोडेका छैनन् यी सबै कारणहरूले गर्दा प्रष्ट हुन्छ उनी आफुनो असफलता र अकर्मण्यता लुकाउनका लागि मात्र निर्देशन दिइरहेका छन् भनेर।

हटलाइन प्रभावकारी बनाउँदै ऊर्जा मन्त्रालय

ऊर्जा जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले हटलाइन सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन लागेको छ। विनासूचना बिजुली काट्ने, विद्युत् प्राधिकरणका कर्मचारीले अनावश्यक दुःख दिने, बिजुलीको मिटर नदिनेलगायत समस्याहरू आइलागे ग्राहकले मन्त्रालयको पैसा नलाग्ने नम्बर ११५१ मा फोन गरेर आफ्नो गुनासो टिपाउन सक्छन्। ऊर्जामन्त्री शक्तिबहादुर बस्नेतले बिहीबार हटलाइन सेवामा कार्यरत मन्त्रालय र प्राधिकरणका कर्मचारीसँग छलफल गरी सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन निर्देशन दिएका हुन्। 'नागरिकले प्रत्यक्ष रूपमा गुनासो गर्न सक्ने सो सेवालाई प्रभावकारी बनाउन के-कस्ता उपाय अवलम्बन गर्नुपर्छ, त्यसका लागि मन्त्रालयले आवश्यक प्रबन्ध गर्नेछ,' उनले भने, 'सरकारी निकायले सकेसम्म सेवाग्राहीको गुनासो नआउने गरी काम गर्नुपर्छ, समस्या आएमा गुनासो गर्ने निकायका रूपमा रहेको प्रणालीलाई भनै व्यवस्थित बनाउनुपर्छ।'

नागरिकले प्रत्यक्ष भोगेका र अनुभव गरेका गुनासो सुन्ने मात्रै नभई त्यसको समाधानका लागि समेत हटलाइन सेवामा कार्यरत कर्मचारीले विशेष ध्यान दिनुपर्ने मन्त्री बस्नेतको भनाइ छ। उनले भने, 'गुनासो आउनेबित्तिकै सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउनुस्। समस्या समाधानका लागि जनशक्ति परिचालनको प्रबन्ध गर्न पहल गर्नुस्। नागरिकले सेवा सहज तरिकाले पाउनुपर्छ। कुनै पनि बहाना गर्न पाइँदैन र मिल्दैन।'

मन्त्री बस्नेतले गुनासो टिपाउन सहज रूपमा प्राधिकरणका सबै कार्यालय तथा वितरण केन्द्रमा सूचना पाटी राख्न र यसअघि राखिएको भए थप व्यवस्थित गर्नसमेत निर्देशन दिए। 'कतिपयले त गुनासो गर्ने माध्यम थाहा नपाएर पनि बसेका हुन्छन्, उनीहरूलाई सहज तवरले गुनासो गर्ने वातावरण बनाउनुपर्छ,' उनले भने, 'जिल्लामा रहेका एफएम रेडियो वा अन्य सञ्चारमाध्यमबाट पनि प्रचारप्रसार गरी सो सेवाका बारेमा जानकारी गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ।'

सरकारले पैसा नलाग्ने नम्बर यसअघि नै सञ्चालनमा ल्याएको थियो। सो हटलाइनमा दैनिक औसतमा चार दर्जन हाराहारी गुनासो आउने गर्छन्। गुनासो आउनेबित्तिकै सम्बन्धित कार्यालय र वितरण केन्द्रका प्रमुखलाई फोन गरेर समस्या समाधानका लागि आग्रह गर्ने गरिएको हटलाइन सेवाका प्रमुख रामकृष्ण पौडेलले जानकारी दिए।

हावाका भरमा...

सार्वजनिक रूपमै निर्देशन दिए।

जबकि काठमाडौं उपत्यकाबासीका घरमा कहिँकतै हप्तामा २ दिन र धेरै ठाउँमा हप्तामा १ पटक मात्र पानी आउने गरेको छ। पानीको उपलब्धता र वितरण प्रणालीको अवस्था बारे सम्बन्धित निकायको सल्लाह र राय नै नलिई त्यस्तो अभिव्यक्ति दिएपछि सम्बन्धित निकायले प्रधानमन्त्रीले भने जस्तो हुनै नसक्ने अभिव्यक्ति दिएका छन्।

प्रधानमन्त्री दाहालले आजसम्म दर्जनौं निर्देशन दिईसकेका छन्। तर त्यस्ता निर्देशनहरू कार्यान्वयन हुन सकेका छैनन्। सम्बन्धित निकाय बाट बुभ्रुदै नबुभ्रि सस्तो लोकप्रियता र कर्मचारीतन्त्रलाई दोष लगाउनैका लागि त्यस्ता निर्देशन प्रधानमन्त्री दाहालले दिने गरेको प्रष्ट हुँदै आएको छ। मुलुकका कार्यकारी प्रधानमन्त्रीले दिएका निर्देशन लागु हुन सक्दैनन् भने जनताले कसलाई विश्वास गर्ने ? आफूले दिएका निर्देशन कति कार्यान्वयन भए यदि कार्यान्वयन भएनन् भने किन भनेर सम्बन्धित निकायको राय लिने काम प्रधानमन्त्री दाहालबाट आजसम्म भएको छैन रे। सार्वजनिक रूपमा निर्देशन दिनु प्रतिवद्धता जनाउनु आफ्नो कमजोरीको ढाकछोप गर्ने हतियार भएको जस्तो देखिएको छ। प्रधानमन्त्रीले सार्वजनिक रूपमा निर्देशन दिनु प्रतिवद्धता जनाउनु आफ्नो कमजोरी ढाकछोप गर्ने तरिका मात्र हो। सरकारका काम कारबाहीलाई प्रभावकारी बनाउन राज्य संयन्त्रलाई संस्थागत रूपमा बलियो बनाउन प्रधानमन्त्रीलाई कसले रोकेको छ ? आफ्नो असफलता र अकर्मण्यता लुकाउनका लागि सार्वजनिक रूपमा निर्देशन दिनु र प्रतिवद्धता जनाउँदा प्रेसमा सबै कुरा आउँछ भनेर मात्र प्रधानमन्त्रीले त्यस्तो निर्देशन दिने गरेका छन्।

हुने नसक्ने निर्देशन दिनुले सरकारको विश्वसनियता माथि नै प्रश्न उठाउने कार्य प्रधानमन्त्री दाहालले नै गर्दै आएका छन्। आफ्नो गल्ती, असफलता र अकर्मण्यता लुकाउनका लागि कर्मचारीतन्त्रलाई दोष थोपार्ने प्रवृत्तिमा प्रधानमन्त्री दाहाल लागेको प्रष्ट रूपमै देखिन्छ। कर्मचारीतन्त्रलाई कसरी चलाउने भनेर संस्थागत, कानुनी र अन्य प्रबन्ध गर्न सकिने भएपनि अरूलाई दोष लगाएर आफ्नो असफलता लुकाउने प्रवृत्तिमा प्रधानमन्त्री लागेका छन्।

खाणलाई...

थुनामा रहेका खाँण उच्च अदालत पाटनको आदेशनुसार धरौटीमा थुनामुक्त भएका छन्। कांग्रेसका सभापति देउवाले खाँणलाई षड्यन्त्र गरी नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा पक्राउ गरिएको भन्दै गृहमन्त्री नारायणकाजी श्रेष्ठमाथि आक्रोश पोख्दै आएका थिए। तर रक्षामन्त्री खड्काले पार्टीको नीति अनुसार नै दाहाल सरकार अघि बढेको बताए पछि खाँणलाई पार्टीको नीति अनुसार नै नक्कली भुटानी शरणार्थी काण्डमा पक्राउ गरिएको हो त भन्ने प्रश्न समेत कांग्रेसजनहरूले नै उठाएका छन्।

पछिल्लो समयमा कांग्रेसका सभापति देउवा गृहमन्त्री श्रेष्ठलाई जसरी भएपनि गृहमन्त्रीबाट हटाउन लागि परेका छन्। देउवाले प्रधानमन्त्री दाहाललाई पटक पटक गृहमन्त्री श्रेष्ठलाई हटाउन आग्रह गरी सकेका र अब मन्त्रिपरिषदको हेरफेरमा गृह मन्त्रालय कांग्रेसले पाउनुपर्ने मागसमेत देउवाले गरिरहेका छन्। एकातिर देउवाकै विश्वासपात्र रक्षामन्त्री खड्काले कांग्रेसको नीति र सिद्धान्त अनुसार सरकार चलेको बताउने गरेका र स्वामित्व कांग्रेसले लिनुपर्ने बताउँदै आएका छन् भने अर्कोतिर पार्टी सभापतिले नै खाँणलाई सरकारले फसाएको बताएका हुनाले देउवा र खड्काबीचमा पनी पानी बाराबारको अवस्था उत्पन्न भएको कांग्रेसजनहरूले बताएका हुनाले के खड्काले भने भैँ खाँणलाई पक्राउ गरी जेल पुऱ्याएको स्वामित्व पनि कांग्रेसले लिनुपर्ने होइन र ? उपसभापति समेत रहेका खड्काले दाहाल सरकारले गरेका कामहरूको स्वामित्व सरकारले लिनुपर्ने हो भने माधव नेपाल, बाबुराम भट्टराई र पूर्वमुख्यसचिवलाई ललिता निवास जग्गा काण्डमा उन्मुक्ति लिएको स्वामित्व कांग्रेसले किन नलिने त ?

प्रधानमन्त्रीको...

भौतारिएर विदेश जाने क्रम बढ्दै गएको भएपनि उनीहरूलाइ स्वदेशमै रोजगारी दिने योजना समेत दाहाल सरकारले ल्याउन सकेको छैन। त्यही कारणले गर्दा युवायुवती बैदेशिक रोजगारमा जान बाध्य भएका छन्। सत्ता गठबन्धनमा रहेका राजनैतिक दलका कार्यकर्ता बाहेक अरू स्वदेशमा बस्ने नसक्ने अवस्था सिर्जना भएको छ। दाहाल सरकार भने जसरी भएपनि आफ्नो नेतृत्वको सरकार टिकाईराख्ने बाहेक अन्य कुनै कुरामा ध्यान दिन छाडेको छ। अर्थात सरकार गफमै सिमित भएको छ।

क्यान्सर रोग लाग्नबाट बच्ने उपाय

- मदिरा, धुम्रपान तथा सुर्तिजन्य वस्तु सेवन नगरौं,
- खानपानमा ध्यान पुऱ्याऔं,
- पर्याप्त व्यायाम गर्ने गरौं,
- सक्रिय जीवनशैली अपनाऔं,
- बोसोयुक्त मासु नखाऔं,
- तारेको, भानेको, पोलेको खाना नखाऔं,
- गालेका तथा पुराना अचार कम खाऔं,
- नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गराऔं,
- सरसफाईमा विशेष ध्यान दिऔं।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

सम्पादक/प्रकाशक : देवेन्द्र चुडाल • कार्यालय : बुद्धनगर, काठमाडौं • फोन : ४७९०२९५, मो. : ९८४१२५४८८५ • इमेल : devendrachudal@gmail.com • मुद्रण : सुनगाभा प्रिन्टिङ प्रेस, बागबजार